

Mars 2023
Numri: 180
E përmuajshme

Revistë edukative-kulturore - www.progresibotime.com

ETIKA

NAMAZI

FRYMËMARRJE NGA RRAHMANI

revistaetika

progresibotime

Fjala më e bukur është Libri i Allahut. Rruga më e mirë është sunneti profetik. Streha më e sigurt është devotshmëria. Të folurit më me virtyt është përmendja e Allahut.

Tregimet më të bukura gjenden në Kuran. Rrugët më të ndritura janë rrugët udhëzuese të profetëve.

Dija më e mirë dhe më e dobishme, është ajo që kthehet në kulturë. Justifikimi më i keq është ai që bëhet në momentin e vdekjes. Pendimi më i keq, është ai në ditën e kiametit. Pasuria më e mirë, është ajo e zemrës.

Besimtarët janë në trupa të ndryshëm, ata janë të detyruar ta konsiderojnë njëri-tjetrin si organet e një trupi që jetojnë me një zemër të vetme. Ashtu siç i gjithë trupi e ndjen dhimbjen e një organi, edhe perceptimi i vuajtjeve të vëllezërve të fesë, është një sprovë ndërgegjeje për të gjithë besimtarët.

Allahu i Lartëmadhëruar i ka krijuar njerëzit nevojtarë ndaj njeri-tjetrit. Shoqëria, ashtu si ka klasën e pasur dhe të fortë, ka e do të ketë gjithmonë edhe klasën e të dobëve, të njerëzve me probleme shëndetësore dhe të nevojtarëve. Ne duhet të pyesim veten: "Pse i krijoi Allahu i Lartëmadhëruar nevojtarët?" Përgjigjja dihet: "Nevojtarët janë amanet i Allahut (xh.sh.), që ua ka lënë jonevojtarëve." Këtë përgjegjësi e ka dhënë Vetë Allahu.

Mars 2023

VITI: XVII

NUMRI: 180

BOTUESI

Shtëpia botuese "Progresi"

DREJTOR

Albert Halili

PËRKTHYES

Albert Halili

Fatmir Sulaj

Ilir Hoxha

DIZAJN

Bledar Xama

ADRESA

Rr: Studenti; Sheshi "2 Prilli"

Shkodër; Shqipëri

MOBILE

+355 67 340 6182

E-MAIL

rev.etika@gmail.com

ËBESITE

www.progresibotime.com

KOSOVË

Rr: Ardian Zurnaxhiu; pn. Ralin

Prizren; Kosovë

Mob: +377 45 639 143

Prishtinë; Kosovë

Mob: +377 44 566 577

MAQEDONI

Drvarska 28; Stara Carsija

Skopje; Makedonija

Mob: +389 7145 6003

ABONIMI VJETOR

Shqipëri: 2000 lekë

Kosovë: 15 Euro

Maqedoni: 900 Denar

Evropë: 80 Euro

Ju bëjmë të ditur se materialet e sjella në redaksi pavarësisht nëse botohen apo jo nuk i kthehen autorit. Koha e botimit të një materiali përcaktohet nga redaksia. Honoraret e shkrimeve autoriale ose përkthimeve duhet të vini t'i tërhiqni pranë Shtëpisë Botuese "Progresi" ose pranë zyrave të përfaqësimit në Kosovë dhe Maqedoni.

Namazi për një besimtar, besimi i të cilit është vendosur në zemrën e tij, do të thotë një frymëmarrje nga Rrahmani në audiencën e Tij, do të thotë të ringjallesh dhe të freskohesh me Të në çdo frymë. Namazi është dëshira, malli, mallëngjimi, dashuria dhe lutja më e fortë e një besimtari të tillë në rrjedhën e përditshme të jetës. Për këtë arsye, dëshira për bashkimin me Zotin (xh.xh.), duhet të jetë një burim motivimi në secilën nga veprat tona.

Mëshira e Allahut (xh.xh.), është gjithmonë mbi ne. Nëse ndërpritet qoftë edhe për një moment, bota privohet nga jeta. Siç kemi nevojë për mëshirën e Allahut në çdo moment, po ashtu kemi nevojë edhe për dashurinë e vazhdueshme në zemrat tona ndaj të Dërguarit të Allahut (a.s.), i cili është burimi i kësaj mëshirë hyjnore.

E gjithë ekzistenca lëviz me frymën e Tij mëshiruese. Të gjitha krijesat janë gjithmonë në gjendje adhurimi ndaj Zotit të tyre. E gjithë ekzistenca është e mbushur me njohuri hyjnore. Gjithçka feston unitetin e ekzistencës. Të gjitha qeniet në këtë harmoni paraqesin prova të ekzistencës së Allahut të Plotfuqishëm. Allahu ka shpallur në suren Rrahman: **“Atij i lutet gjithkush që ndodhet në qiej dhe në Tokë e në çdo kohë Ai ushtron fuqinë e gjithëmbarshme.”** (Rrahman, 29)

Në momentin e krijimit, Allahu i fryu shpirtin Ademit (a.s.), me frymën e mëshirës së Tij. Siç shprehet vetë Allahu në Kuran Fisnik: “Kur i dhashë formë dhe i fryva nga shpirti im...”, në atë moment u shfaq thelbi i njeriut, pra natyra e tij thelbësore. Ai mori natyrën e një qenieje hyjnore në formën e njeriut, gjë që i dha mundësinë të kapte harmoninë dhe sintezën hyjnore. Me frymën e mëshirës dhe mirësinë etributeve hyjnore, Ademi u bë halife, domethënë përfaqësuesi i Zotit në tokë. “Shpallja (Kurani) që i është zbritur njeriut nuk mund të ndahet nga Shpallja kozmike, e cila në vetvete është një Libër. Islami duke refuzuar ta ndajë njeriun nga natyra dhe shkencat natyrore nga njohja e Zotit e dimensionit metafizik i natyrës, ka ruajtur një pamje tërësore të universit dhe e sheh rrjedhën e mëshirës hyjnore në damarët e rendit kozmik dhe natyror.

Lidhja e parë e trupave të njerëzve me Allahun është me Frymën Mëshiruese.

Fryma Mëshiruese vjen nga burimi i saj. Ai burim ka një dëlirësi dhe një aromë të këndshme. Ajo aromë është aroma e ekzistencës hyjnore. Në veprën Mesnevi mund të lexojmë përshkrimin e përsosur të ekzistencës së fshehur të aromës hyjnore:

“A e ke ndjerë ndonjëherë aromën e trëndafilin në një vend ku nuk ka trëndafila? A e ke parë shkumën e verës në një vend ku nuk ka verë? Aroma është udhërrëfytyt dhe ty të orienton në rrugë. Ajo do të të çojë në kopshtin e parajsës dhe te Keutheri. Aroma është ilaç për syrin e verbër dhe është ajo që prodhon dritë. Aroma është ajo që ia hap sytë Jakubit (a.s.).

Përmbajtja

8

Detyrat dhe rregullat
e jashtme të agjërimit

Të fshehtat e agjërimit
dhe kushtet e tij të brendshme

11

12

26

Vetëdija ndaj amanetit
Osman Nuri Topbash

5 Namazi, frymëmarrje nga Rrahmani

Rabia Brodbeck

15 Agjërimet vullnetare

18 Bëhu njeri që rregullon

Dr. Murat Kaja

20 Tehexhudi dhe istigfari

M. Sami Ramazanollu

21 Zilia, shigjeta e ngulur

në syrin e besimtarit

Sadik Dana

22 Strehim kundër dobësive

Ji i drejtë siç je urdhëruar

Abdullah Sert

36

Fëmijë tuaj 24
qofshin më të mirë se ju
Hashim Akin

Koha rrjedh si uji 32
Bestami Jazgan

Dinjiteti njerëzor 34

Televizorët dhe të vetmuarit 36
Psik. Tuba Sokmen

Përgatitja e disa ushqimeve themelore 38
Dr. Betyl Nefise Inall

Produktet që ju shkaktojnë fryrje 40
Shendet

31

Edhe dijetarët
do të merren në llogari

NAMAZI

FRYMËMARRJE NGA RRAHMANI

— Rabia Brodbeck —

Namazi për një besimtar, besimi i të cilit është vendosur në zemrën e tij, do të thotë një frymëmarrje nga Rrahmani në audiencën e Tij, do të thotë të ringjallesh dhe të freskohesh me Të në çdo frymë. Namazi është dëshira, malli, mallëngjimi, dashuria dhe lutja më e fortë e një besimtari të tillë në rrjedhën e përditshme të jetës. Për këtë arsye, dëshira për bashkimin me Zotin (xh. xh.), duhet të jetë një burim motivimi në secilën nga veprat tona.

Mëshira e Allahut (xh.xh.), është gjithmonë mbi ne. Nëse ndërpritet qoftë edhe për një moment, bota privohet nga jeta. Siç kemi nevojë për mëshirën e Allahut në çdo moment, po ashtu kemi nevojë edhe për dashurinë e vazhdueshme

në zemrat tona ndaj të Dërguarit të Allahut (a.s.), i cili është burimi i kësaj mëshirë hyjnore.

E gjithë ekzistenca lëviz me frymën e Tij mëshiruese. Të gjitha krijesat janë gjithmonë në gjendje adhurimi ndaj Zotit të tyre. E gjithë ekzistenca është e mbushur me njohuri hyjnore. Gjithçka feston unitetin e ekzistencës. Të gjitha qeniet në këtë harmoni paraqesin prova të ekzistencës së Allahut të Plotfuqishëm. Allahu ka shpallur në suren Rrahman: ***“Atij i lutet gjithkush që ndodhet në qiej dhe në Tokë e në çdo kohë Ai ushtron fuqinë e gjithëmbarshme.”*** (Rrahman, 29)

Në momentin e krijimit, Allahu i fryu shpirtin Ademit (a.s.), me frymën e mëshirës së Tij. Siç shprehet vetë Allahu në Kuran Fisnik: “Kur

i dhashë formë dhe i fryva nga shpirti im...”, në atë moment u shfaq thelbi i njeriut, pra natyra e tij thelbësore. Ai mori natyrën e një qenieje hyjnore në formën e njeriut, gjë që i dha mundësinë të kapte harmoninë dhe sintezën hyjnore. Me frymën e mëshirës dhe mirësinë e attributeve hyjnore, Ademi u bë halife, domethënë përfaqësuesi i Zotit në tokë.

Sejid Husein Nasri ka bërë një përshkrim madhështor në lidhje me natyrën e shenjtë të njeriut dhe vendin e tij në univers: “Njeriu është një kanal mëshire për natyrën. Njeriu përhap dritë në natyrë me pjesëmarrjen e tij aktive në jetën shpirtërore. Njeriu është goja përmes së cilës natyra merr frymë dhe gjen jetë. Për shkak të kësaj lidhjeje të ngushtë midis njeriut dhe natyrës, gjendjet e brendshme të njeriut pasqyrohen në rendin e jashtëm. Nëse nuk do të kishte evlia dhe dijetarë, natyra do të privohej nga drita që e ndriçon dhe ajri që e mban gjallë. Kjo shpjegon pse kur ekzistenca shpirtërore e qenieve njerëzore është në errësirë dhe kaos, edhe natyra kthehet nga harmonia dhe bukuria në çekuilibër dhe çrregullim.”

“Shpallja (Kurani) që i është zbritur njeriut nuk mund të ndahet nga Shpallja kozmike, e cila në vetvete është një Libër. Islami duke refuzuar ta ndajë njeriun nga natyra dhe shkencat natyrore nga njohja e Zotit e dimensionit metafizik i natyrës, ka ruajtur një pamje tërësore të universit dhe e sheh rrjedhën e mëshirës hyjnore në damarët e rendit kozmik dhe natyror.

Lidhja e parë e trupave të njerëzve me Allahun është me Frymën Mëshiruese.

Fryma Mëshiruese vjen nga burimi i saj. Ai burim ka një dëlirësi dhe një aromë të këndshme. Ajo aromë është aroma e ekzistencës hyjnore. Në veprën Mesnevi mund të lexojmë përshkrimin e përsosur të ekzistencës së fshehur të aromës hyjnore:

“A e ke ndjerë ndonjëherë aromën e trëndafilin në një vend ku nuk ka trëndafila? A e ke parë shkumën e verës në një vend ku nuk ka verë? Aroma është udhërrëfytyt dhe ty të orienton në

rrugë. Ajo do të të çojë në kopshtin e parajsës dhe te Keutheri. Aroma është ilaç për syrin e verbër dhe është ajo që prodhon dritë. Aroma është ajo që ia hapi sytë Jakubit (a.s.).

Era e keqe i errëson sytë, kurse aroma e Jusufit i hap sytë. O ti që nuk je Jusuf, bëhu Jakub! Bëhu si ai, duke qarë me pikëllim dhe dhimbje. Merre këtë këshillë nga i dituri i Gaznes dhe ndjeje freskinë në trupin tënd të vjetër.”

Aroma vjen drejtpërdrejt nga klimat e afrimitetit ndaj Allahut (xh.xh.). Kjo është aroma e ekzistencës, “aroma e Rrahmanit”. Njeriu e arrin afërsinë e qenieve hyjnore nga kjo lidhje. Prandaj, lidhja e parë e trupave tanë me afrimitetin hyjnor është me frymën e Rrahmanit. Qeniet njerëzore e kërkojnë këtë aromë që nga ekzistenca e tyre dhe rendin drejt saj. Kur njeriu ta kapërcejë aromën e tij dhe të arrijë aromën hyjnore, ndodh një takim i vërtetë. E vetmja fushë e

këtij takimi është namazi.

Namazi për një besimtar, besimi i të cilit është vendosur në zemrën e tij, do të thotë një frymë e mëshirshme në audiencën e Tij, do të thotë të ringjalleth dhe të freskohesh me Të në çdo frymë. Namazi është dëshira, malli, mallëngjimi, dashuria dhe lutja më e fortë e një besimtari të tillë në rrjedhën e përditshme të jetës. Për këtë arsye, dëshira për një bashkim me Zotin (xh.xh.), duhet të jetë një burim motivimi në secilën nga veprat tona.

Nëse flasim me Vahidu'l-Ehadin (Zotin) me një modesti dhe përkushtim të vërtetë duke shprehur dobësinë tonë, ne bëhemi pjesë e frymës së Tij të mëshirës. Të bësh lutje të vërtetë, të falësh namaz të vërtetë dhe të lexosh Kuran me texhvid, kërkojnë që t'i thithim fjalët si frymëmarrjen. Për t'i thithur fjalët hyjnore, kemi nevojë për oksigjenin që vjen nga Allahu (xh.xh.). Në lutjen e vërtetë, fjalët rrjedhin. Për t'u frymëzuar nga burimi i pashtershëm dhe nga manifestimi i emrit të Allahut es-Samed, duhet të hedhim hapat drejt tokës së shenjtë vetëm me Atë. Aty plotësohen të gjitha nevojat tona, sepse aty arrijmë thesarin e sinqeritetit, thellësinë e zemrave tona që është vendi i pelegrinazhit dhe xhenetin që është përtej

NAMAZI
PËR NJË BESIMTAR,
BESIMI I TË CILIT ËSHTË VENDOSUR
NË ZEMRËN E TIJ, DO TË THOTË NJË
FRYMË E MËSHIRSHME NË AUDIENCËN
E TIJ, DO TË THOTË TË RINGJALLESH
DHE TË FRESKOHESH ME TË NË ÇDO
FRYMË. NAMAZI ËSHTË DËSHIRA, MALLI,
MALLËNGJIMI, DASHURIA DHE LUTJA MË
E FORTË E NJË BESIMTARI TË TILLË
NË RRJEDHËN E PËRDITSHME
TË JETËS.

të gjithë xheneteve. Ngrihen perdet dhe shfaqet bukuria e dritës së Tij. Arrijmë kënaqësinë e të parët dhe dëgjuarit. Aty është vendi i burimit të pashtershëm ku lutja takohet me fjalët, është vendi i afërsisë me Allahun, është vendi i paqes dhe rehatisë.

Thithja e fjalës është dritë mbi dritë. E vërteta na i gjallëron zemrat me freski të përjetshme në pranverën e pafund. Ne thithim aromën e këndshme të fjalëve të shenjta. Kështu bëhemi pjesë e rrjedhës hyjnore të vargjeve. Bëhemi pjesë e frymës hyjnore.

Por në ditët e sotme po jetojmë në epokën e fatkeqësive natyrore. Fatkeqësitë natyrore po bien mbi këtë botë. Njerëzimi po përballet me tragjedi të mëdha si përmytjet, tërmetet, cunamet, furtunat, zjarret në pyje, stuhitë... Kjo situatë është për shkak të keqshfrytëzimit të natyrës dhe burimeve të saj. Në fakt, për shkak se jemi distancuar nga mëshira hyjnore, jemi larguar nga natyra jonë dhe kemi filluar ta keqshfrytëzojmë atë. Mirëpo, nëse do të jetonim sipas vlerave morale islame, gjë e cila është domosdoshmëri e natyrshmërisë sonë, do të ishim në harmoni me natyrën.

Siç jemi të lidhur me njëri-tjetrin si qenie, po ashtu varem nga njëri-tjetri edhe për të mbijetuar. Ne duhet të shikojmë dhe të mendojmë në mënyrë islame jo vetëm për jetën tonë, por edhe për paqen e njerëzve të tjerë, për shëndetin dhe ekzistencën e pemëve, zogjve, luleve, insekteve, ajrit dhe ujit rreth nesh. Sepse myslimani është përgjegjës për rrjedhën e botës.

Në ditët e sotme, nevoja më urgjente është lidhja e mendjes moderne, e cila është e hutuar dhe e çorientuar, me vlerat e përjetshme që kanë rrënjë të thella dhe të vërteta. Njerëzimi duhet të qëndrojë kundër krizës së botës moderne dhe të

ushqehet drejtpërdrejt nga burimi. Paraqitja me energji pozitive e një vizioni ndaj qëllimit real të jetës, kuptimit dhe vlerës njerëzore, është më urgjente se kurrë. Burimi i ujit është një.

Ne duhet të shikojmë nga ai pozicion absolut i përjetësisë, ku gjithçka është 'Një' dhe e 'Vetme'. Në burim gjendet thesari i pashtershëm i dashurisë. Kjo është një hapësirë e shenjtë. Ky vend është një shesh harmonie dhe pëlqimi. Hz. Mevlana thotë: "Kur në zemrën e njeriut fillon të vlojë burimi i dijes, ai nuk ndalet kurrë, nuk bajatet dhe nuk mban erë të keqe."

Ne duhet ta gjejmë drejtimin tonë përsëri duke rishikuar qëllimin, motivimin dhe duke pastruar mendjet e synimet tona. Le ta gjejmë sërish vetëdijen hyjnore dhe shpalosjen e pafundme të zemrës. Le t'i fitojmë përsëri nderin, dinjitetin dhe epërsinë që i janë dhënë njeriut në natyrshmërinë e tij. Andaj duhet të largohemi nga shqetësimet sipërfaqësore dhe t'u drejtohem shqetësimeve hyjnore të Mësuesit tonë, Profetit, paqja e Allahut qoftë mbi të, i cili ishte krijesa më fisnike, sepse ai ishte i Dërguari dhe i Dashuri i Allahut (xh.xh.).

Allahu, Krijuesi më i mëshirshëm, u dhëntë të gjithë besimtarëve mundësinë që të rifitojnë thesarin e zemrave të tyre, potencialin e brendshëm dhe pastërtinë e tyre! Ua mundësoftë të gjithë robërve që të bëhen një pikë e vetme e çmuar dhe të shkrihen në rrjedhën e unitetit dhe dashurisë së përjetshme! Kur njeriu të arrijë paqen e tij të brendshme, ai do të jetë në paqe dhe harmoni me gjithë njerëzimin, dhe kështu do të arrijë përsëri unitetin me natyrën dhe universin.

DETYRAT DHE RREGULLAT E JASHTME TË AGJËRIMIT

DETYRAT E JASHTME

Detyrat e jashtme të agjërimit janë 6: e para lidhet me caktimin e fillimit të muajit Ramazan, fillim i cili shpallet duke dalluar hënën e re (hilalin). Por nëse kjo gjë bëhet e pamundur nga prania e reve, atëherë kohëzgjatja e muajit Shaban duhet të shtrihet në 30 ditë. Me vëzhgimin e hënës së re, kemi për qëllimin pamjen konkrete të saj. Nëse hëna e re ka dalë apo jo, duhet të bazohemi në fjalën e një dëshmitari të drejtë e të besueshëm, ndërsa për atë të muajit Sheual duhet të sigurohemi nga fjala e dy dëshmitarëve. E gjithë kjo është masë mbrojtëse për ruajtjen e pastërtisë së adhurimit. Kushdo që dëgjon nga një njeri i besueshëm se ka parë hënën e re, për të agjërimi bëhet detyrim, dhe pse gjykatësi mund të mos ketë arritur të shpallë fillimin e muajit të ri. Në çështje adhurimi, le të bëjë secili atë që është më e mira. Saherë që ndodh, që hëna e re të shfaqet në një qytet e jo në një tjetër, dhe largesa mes tyre është më pak se ajo e një udhëtimi dy ditor, agjërimi bëhet detyrim për të dy qytetet njësoj. Por, nëse distanca është më e madhe se e një udhëtimi dy ditor, secili qytet ka caktimin e vet dhe çka bie detyrë mbi njërin, nuk bie mbi tjetrin.

Detyrë e dytë, është bërja e qëllimit (nijetit). Çdo natë, para se të agojë dita tjetër, besimtari duhet të bëjë në veçanti dhe qëllimisht nijetin për të agjëruar. Nëse ai bën nijetin që do të agjërojë muajin e Ramazanit, por nuk e rifreskon atë çdo natë, atëherë agjërimi i tij nuk do të ishte i vlefshëm *. Këtë patëm për qëllim kur thamë, çdo natë. Nëse robi e bën nijetin gjatë ditës, sërish agjërimi i tij do të ishte i pavlefshëm. Kjo qëndron për agjërimin e muajit të Ramazanit dhe për agjërimet e detyrueshme, por jo për agjërimin vullnetar. Këtë nënkuptuam kur thamë se, nijeti për të agjëruar duhet bërë gjatë natës, para ditës në të cilën do të agjërohet.

Nëse robi e bën nijetin për të agjëruar ose muajin e Ramazanit ose agjërimet e detyrueshme, por nuk arrin të jetë specifik, agjërimi i tij do të ishte i pavlefshëm. Agjërimi i detyruar si dhe ai i muajit Ramazan, janë të urdhëruar nga Zoti dhe atyre duhet tu paraprijë një qëllim i veçantë.

Nëse gjatë natës së dyshimit (lejlet el-Shak) , ai bën nijet për të agjëruar ditën që vjen, nëse do të ishte ditë Ramazani, atëherë agjërimi i tij do të ishte i pavlefshëm, nëse nuk do të mbështetej në fjalën e një dëshmitari të besueshëm. Mundësia se

njeriu i besueshëm mund të mos ia ketë qëlluar apo mund dhe të ketë gënjyer, nuk duhet të ndikojë a të luhasë vendosmërinë e personit që ka bërë plan për të agjëruar ditën e nesërme. Ngjashmërisht, çdo rrethanë e mundshme, siç është dyshimi në lidhje me natën e fundit të Ramazanit, nuk do të mund ta pengonte robin për të bërë nijetin që të agjërojë ditën e nesërme. Gjithashtu qëllimi për të agjëruar as që duhet të ndikohet, nëse do të bazohej thjesht në hamendësim, si në rastin e një të burgosuri brenda në birucën e tij të errët, i cili mendon se Ramazani ka mbërritur; çdo lloj dyshimi që mund të ketë nuk duhet ta privojë për të bërë nijetin për të agjëruar. Më tutje, nëse dikush nuk do të qe i sigurtë për natën e dyshimtë, qëllimi thjesht gojor për të agjëruar do të ishte i papranueshëm, sepse vendi i nijetit është zemra, ku përzierja e dyshimit me sigurinë do të ishte e pakonceptueshme. Kësisoj, nëse dhe në mes të Ramazanit, dikush thotë se do të agjërojë të nesërmen, pra ku e nesërmja i përket Ramazanit, në këtë mes nuk do të kishte diçka të keqe, sepse ajo është thjesht një përsëritje fjalësh, ndërkohë që në vendin nga del qëllimi, nuk ka vend për dyshim apo hezitim, përkundrazi ajo është e sigurtë se e nesërmja është ditë Ramazani. Ai që bën nijet gjatë natës (pra vendos të agjërojë të nesërmen), dhe ha ndërkohë që është ende natë, nuk do ta prishë nijetin e tij. Nëse një grua me menstruacione bën nijet për të agjëruar të nesërmen dhe periodat i ndërpriten para agimit, agjërimi i saj do të ishte i vlefshëm.

Detyrë e tretë është që, për aq kohë sa robi është i ndërgjegjshëm se po agjëron, nuk duhet të lejojë që asnjë lloj substance si ushqim, pije, burnot apo klizmë të depërtojë në trupin e tij. Megjithatë, agjërimi nuk do të prishej nga flebotomia (marrja e gjakut) apo nxjerrja e gjakut të keq me kupa, e as nga depërtimi i sondës në vesh apo në grykën e penisit, nëse kjo nuk do të arrinte fshikën. Çdo gjë si pluhuri, mizat apo uji që futen gjer në cakun e gojës me apo pa qëllim, nuk do ta prishin agjërimin. Mirëpo, uji që depërton në trup gjatë shpëlarjes së gojës, do të prishë atë, nëse robi nuk tregohet i kujdesshëm, pasi veprimi i tij do të konsiderohej nënvlerësim i qëllimshëm. Pikërisht këtë nënkuptuam kur thamë me qëllim. Kur thamë për sa kohë ai është i vetëdijshëm se po agjëron, e thamë për të përjashtuar nga ky rregull atë që harron, agjërimi i të cilit nuk do të prishej me ngrënie, pirje e të tjera gjëra. Por, nëse personi ha vetëdijshëm në fillim apo në fund të ditës, dhe më pas zbulon se ngrënia e tij nuk ka qenë në kohën e duhur, atëherë ai duhet ta

plotësojë atë ditë. Por nëse, me një të menduar të kthjellët, bindet se nuk ka ngrënë jashtë orarit të caktuar, nuk duhet të agjërojë ditë shtesë. Megjithëkëtë, ai nuk duhet të hajë herët as në mëngjes e as në mbrëmje, pa u siguruar mirë për kohën.

Detyrë e katërt është ndalimi nga marrëdhëniet seksuale. Përkufizimi për ndalimin nga marrëdhëniet seksuale, është mosprania e gjëndrave të penisit (në ovulë). Nëse personi harron se po agjëron dhe kryen marrëdhënie intime, agjërimi i tij nuk do të priset. Dhe nëse gjatë natës, kryen marrëdhënie apo sheh ndonjë ëndërr erotike, dhe zgjohet në mëngjes në gjendje të pastër, agjërimi i tij qëndron i paprekur. Nëse hyn agimi dhe ai është duke kryer marrëdhënie intime me gruan, dhe ndalon menjëherë, agjërimi sërish nuk do të priset; por nëse vazhdon deri (në orgazmë), agjërimi do të priset dhe për të, shpagimi bëhet i detyrueshëm.

Detyrë e pestë është kujdesi ndaj nxjerrjes së qëllimshme të spermës, si nëpërmjet kontaktit seksual ashtu dhe jo në përmjet tij, sepse dalja e qëllimshme e spermës e prish agjërimin. Megjithatë agjërimi nuk priset duke e puthur apo duke u shtrirë pranë gruas, natyrisht nëse një gjë e tillë nuk nxit daljen e spermës. Përndryshe të dyja shfuqizohen, përjashtuar rastin e ndonjë të moshuari apo të atij që ka kontroll të plotë mbi ndjenjat, ku puthja nuk do të përbënte ndonjë rrezik, megjithëse qëndrimi larg është më i mirë dhe më i pëlqyeshëm. Nëse robi druhet se puthja mund të nxisë daljen e spermës dhe sërish e puth gruan, gjë e cila do të shkaktojë daljen e spermës, agjërimi i tij priset sepse në këtë rast ai është qëllimisht moskokëçarës.

Detyrë e gjashtë është mos vjellja e qëllimshme. Por, nëse dikush nuk mundet ta ndalojë, agjërimi i tij nuk priset dhe është i vlefshëm. Madje dhe nëse ndokush përcjell jargë apo mukus nga fyti apo kraharori, nuk e prish agjërimin. Kjo është lejuar nga frika se mos del ndonjë sëmundje. Por, nëse ai e kapërdin jargën pasi të ketë arritur në gojë, atëherë agjërimi i tij priset .

DETYRAT QË PASOJNË PRISHJEN E AGJËRIMIT

Detyrat që pasojnë prishjen e agjërimit janë katër: zëvendësimi (kaza), shpagimi (kaffarah), shlyerja (fidej), dhe ndalimi nga të ngrënë dhe të pirët në pjesën tjetër të ditës në imitim të atyre që agjërojnë.

Zëvendësimi i ditëve është obligim për çdo musliman të përgjegjshëm, i cili e ka neglizhuar mbajtjen e agjërimit me apo pa arsye. Kësisoj, gruaja me të përmuajshme, apostati (felëshuesi), janë të

detyruar të plotësojnë ditët e humbura; ndërkohë që besimtarin e mitur dhe jo të shëndoshë nuk i zë një detyrim i tillë. Nuk është e nevojshme që zëvendësimi i ditëve të bëhet pa ndërprerje; ato mund të zëvendësohen ose në intervale të ndryshme ose njëherësh.

Shëlbesa (kaffarah), bëhet e detyrueshme vetëm në rastet e marrëdhënieve seksuale. Dalja e spermës, ushqimi apo pija nuk kërkojnë shëlbesë. Shëlbesa shlyhet më lirimin e një robi. Nëse një gjë e tillë është e pamundur, atëherë do të mjaftojë agjërimi i dy muajve; megjithatë edhe nëse një gjë e tillë është larg mundësive apo fuqisë së njeriut, asohere duhet të ushqejë 60 të varfër, secilin me nga një shinik (grurë, elb apo hurma).

Për sa i përket vetëpërmbajtjes nga të ngrënët dhe të pirët në pjesën tjetër të ditës, është për atë që e prish agjërimin pa ndonjë arsye, apo që dështon në përbushjen e gjithë kërkesave të tij. Gruaja me perioda nuk obligohet të agjërojë në pjesën tjetër të ditës, nëse në atë kohë arrin gjendjen e pastërtisë. E njëjta gjë vlen dhe për udhëtarin, i cili pas një udhëtimi dy ditor mbërrin si jo agjëruar, për të cilin agjërimi i pjesës së mbetur nuk është i detyrueshëm. Po ashtu, është i detyrueshëm ndalimi nga të ngrënët dhe të pirët gjatë ditëve të dyshimta, sikur dhe një dëshmitar i besueshëm të ketë thënë se ka parë hënën e re. Më shumë se kaq, madje dhe në udhëtim, nëse nuk është i mundimshëm, është më mirë të agjërohet. Askush nuk duhet ta prishë agjërimin në ditën kur niset për të udhëtuar, nëse atë ditë e ka nisur agjërueshëm, e as në ditën kur kthehet nga udhëtimi, të cilën po ashtu e ka nisur agjërueshëm.

Përsa i përket shlyerjes, bie si detyrë mbi gratë shtatzëna dhe gjidhënese, të cilat për shkak të fëmijëve nuk mund të kenë arritur të agjërojnë. Përveç zëvendësimit, si shlyerje për ditët e humbura duhet tu japin të varfërve nga një shamik me drith për çdo ditë që nuk kanë agjëruar. Të moshuarit që për shkak të dobësisë nuk kanë mundësi të agjërojnë, duhet poashtu që për secilën ditë të japin nga një shinik me drith.

VEPRAT E PËLQYESHME QË LIDHEN ME AGJËRIMIN

Veprat e pëlqyeshme që lidhen me agjërimin janë

gjashtë: vonimi i syfyrit, shpejtimi i iftarit duke e çelur me hurma apo ujë para namazit, largimi i misvakut pas perëndimit të diellit, bujaria gjatë muajit, sidomos për shkak të mirësive së saj që janë diskutuar në librin që flet për lëmshën, studim i veçantë i Kuranit dhe kufizimi në xhami, kryesisht në dhjetëditëshin e fundit të Ramazanit. Profeti a.s, në dhjetëditëshin e fundit e kishte bërë traditë të mblidhte dyshekun, të shtrëngonte mantelin për mesi dhe të urdhëronte dhe familjen për të njëjtën gjë, duke vazhduar në adhurim deri në përfundim të kësaj periudhe (39), kur dihej se në një ndër ato netë gjendej Nata e Kadrit. Ka gjasa që më shumë ajo të bjerë në netët teke; dhe mes tyre më shumë në netët 21, 23, 25 dhe 27. Lidhur me izolimin në dhjetëditëshin e fundit, vazhdimësia në të, është më e pëlqyeshme. Nëse robi betohet dhe bën nijetin se do të qëndrojë dhjetë ditë pa ndërprerje, vazhdimësia në atë izolim prishet nëse ai e lë xhaminë pa ndonjë arsye të justifikueshme, si për shembull për të parë një të sëmurë, për të përcjellë një xhenaze, për të vizituar ndonjë shok apo dhe për tu ripastruar. Por nëse e ndërpret izolimin e tij për nevoja personale, vazhdimësia e itikafit nuk prishet. Gjithashtu gjatë kohës së izolimit besimtari mundet dhe të marrë abdes në shtëpinë e tij, por me kusht që të mos kapet për asnjë lloj pune gjatë rrugës për në xhami. I dërguari i Allahut, largohej nga xhamia, vetëm për nevoja personale dhe gjatë kthimit nuk ndalej tek të sëmurët por vetëm nëse i binte të kalonte andej, pa u ndalur. Vazhdimësinë e itikafit e prishin vetëm marrëdhëniet seksuale, jo puthjet. Gjatë qëndrimit në xhami mund të përdoret parfum si dhe të lidhen martesat. Vazhdimësinë nuk e prishin as ngrënia, fjetja apo larja e duarve në lavaman sepse të gjitha këto janë të nevojshme dhe të pashmangshme. Ajo nuk prishet as me nxjerrjen e një pjese të trupit jashtë xhamisë, sepse profeti a.s e nxirrte kokën jashtë për të këmbyer fjalë me Aishen, e cila ishte në dhomën pranëndenjësë.

Saherë që robi të dalë nga izolimi për t'iu përgjigjur nevojave personale, ai duhet ta ri thotë nijetin parase të rinisë izolimin, nëse më parë nuk e kishte bërë nijetin për periudhën kohore dhjetëditore. Megjithëkëtë, rifreskimi i nijetit është akoma më i pëlqyeshëm.

TË FSHEHTA E AGJËRIMIT DHE KUSHTET E TIJ TË BRENDSHME

Duke ditur se agjërimi ndahet në tri grada si, agjërimi i shtresës së përgjithshme, agjërimi i pakicës së përzgjedhur dhe agjërimi i ajkës nga pakica e përzgjedhur.

Agjërimi i shtresës së përgjithshme përfshin shuarjen e orekseve të stomakut dhe dëshirave seksuale, siç u diskutua dhe më sipër.

Agjërimi i pakicës së përzgjedhur ka të bëjë me ruajtjen e gjuhës, veshëve, syve, duarve dhe këmbëve nga çdo lloj mëkati.

Ndërsa agjërimi i ajkës së pakicës së përzgjedhur, është agjërimi i zemrës nga mendimet dhe ndjenjat e këqija, nga shqetësimet e kësaj bote dhe nga përkushtimi në çdo gjë tjetër veç Zotit. Një agjërim i tillë prishet duke menduar diçka tjetër përveç Zotit dhe Ditës së Fundit si dhe me të dhënë pas kësaj bote, përveç atyre rasteve që kanë të bëjnë me fenë e cila i përket botës tjetër. Sëkëndejm, poseduesit e zemrave të pastra kanë thënë: “Ai që e kalon ditën duke u shqetësuar se nuk do të ketë me çfarë ta

çelë iftarin, mëkaton.” Kjo për shkak se mbështetet fort pak në begatitë e pafundme të Zotit, dhe ka pak besim në faktin se risku që i është caktuar do ti jepet. Pjesë e kësaj ajke, janë profetët, të devotshmit dhe të afërmit e Zotit. Ne nuk do të merremi shumë me përshkrimin literal të këtij lloj agjërimi, por do ta përkufizojmë atë nëpërmjet një veprimi aktiv. Ai është, ta kërkosh Allahun me gjithë forcën e shpirtit dhe ti largohesh gjithçkaje veç Tij. Me pak fjalë, është të mishërosh fjalët e Zotit, kur tha: “Thuaj: Zoti dhe lëri ata në tekat e tyre të shkuara.”

Agjërimi i pakicës së përzgjedhur, i cili është agjërimi i njerëzve të virtutshëm, i mbron shqisat nga çdo lloj mëkati, gjë që arrihet duke kontrolluar gjashtë gjëra: të ulesh shikimin nga çdo gjë e turpshme dhe e palejuar apo nga çdo gjë që të largon nga përkujtimi i Zotit. Profeti a.s ka thënë: “Shikimi lakmitar është shigjetë prej shigjetave të helmatisura të shejtanit. Ai që nga frika ndaj Zotit e mbron veten prej tij, Zoti do ti japë besim dhe ëmbëlsi me të cilën do tia mbushë zemrën.”

Xhabiri ka transmetuar nga Ariasi se i dërguari i Allahut ka thënë: “Pesë gjëra e prishin agjërimin: gënjeshtria, përgojimi, spiunllëku, betimi i rreme, hedhja e shikimeve epsharake dhe lakmitare.”

E dyta është ta mbrosh gjuhën nga shpifjet, gënjeshtria, përgojimi, spiunllëku, fëlliqësitë, fjalët abuzive, sherrret dhe hipokrizia, dhe ti vësh kapak asaj. Për më tepër, ajo (gjuha) duhet të angazhohet me përkujtimin dhe madhërimin e Zotit, si dhe me leximin e Kuranit. I tillë është agjërimi i gjuhës. Na është transmetuar nga Bishr ibn Harithi se Sufjan Thauri tha një herë: “Përgojimi e bën agjërimin të pavlefshëm.” Dhe Muxhahid Lejth po për këtë ka thënë: “Dy gjëra e bëjnë agjërimin të pavlefshëm: përgojimi dhe gënjeshtria.” I dërguari i Zotit (paqja qoftë mbi të) ka thënë: “Vërtet agjërimi i ngjan një mburoje; prandaj kushdo që agjëron, të mos flasë fjalë të pahijshme dhe të mos bëjë vepra të shëmtuara.” Në një transmetim tjetër na është treguar rasti i dy grave të kohës së profetit a.s. Një ditë tek po agjëronin, nga djegia e etjes dhe brejtja e urisë, për pak sa nuk u dorëzuan. Për këtë shkuan tek profeti a.s për ti kërkuar leje që ta prishnin agjërimin. Në përgjigje të kësaj, profeti a.s u sollti një enë duke u thënë: “Villeni në këtë enë atë që keni ngrënë.” Për çudi të të gjithë të pranishmëve njëra e mbushi gjysmën e enës me gjak dhe copa mishi të kalbur, më pas tjetra mbushi gjysmën tjetër me po të njëjtën gjë. Atëherë profeti a.s tha: “Këto dy gra kanë agjëruar me atë që Zoti ua ka lejuar, dhe e kanë prishur agjërimin me atë që Ai ua ka ndaluar. Ato uleshin dhe merreshin vetëm me përgojime. Mishi dhe gjaku që nxorën, është mishi dhe gjaku i njerëzve që kanë marrë nëpër gojë.”

E treta është ti mbyllësh veshët ndaj çdo gjëje të qortueshme, sepse çdo gjë që është e ndaluar të thuhet, është e ndaluar dhe të dëgjohet. Për këtë arsye, Zoti i konsideroi njësoj dëgjuesit dhe pesh-

kaqenët e tregtisë së paligjshme kur tha: “Dëgjues të së kotës, peshkaqenë të tregtisë së paligjshme.” Dhe sërish: “Nëse të devotshmit nuk do të kishin ndaluar fjalët e liga dhe tregtinë e paligjshme, vërtet të prishura do të kishin qenë veprat e tyre.” Prandaj heshtja në raste përgojimi është e ndaluar. Zoti ka thënë: “Atëherë ju jeni si ata.” Profeti a.s ka thënë: “Përgojuesi dhe ai që e dëgjon, janë bashkëpjesë-marrës në mëkat.”

E katërta është të frenuarit e pjesës tjetër të shqisave nga mëkati, si ruajtja e dorës nga e liga dhe e këmbës nga e keqja, si dhe shmangia e ushqimeve të dyshimta kur çel iftar. Përndryshe, nëse agjërimi do të ishte thjesht frenim nga gjërat e lejuara, nuk do të kishte kurrfarë kuptimi. Robi me të tillë agjërim, është si ai që ndërton një kabinë dhe prish një kryeqytet. Sepse ushqimi i lejuar nuk është i dëmshëm për shkak të cilësisë, por të sasisë dhe qëllimi i agjërimit është kultivimi i së mesmes. Apo ngjashëm me atë lloj budallai, që nga frika e dozës së tepërt mjekësore, zgjedh që të marrë një dozë helm. E paligjshmja është helm vdekjeprurës për fenë, ndërsa e ligjshmja është si ilaçi që kur merret në masën e duhur sjell dobi, e kur teprohet ka efekt të kundërt. Qëllimi i agjërimit është e mesmja. I dërguari i Allahut, ka thënë: “Shumë njerëz prej agjërimit nuk fitojnë asgjë veç urisë dhe etjes.” Disa e kanë komentuar se i dërguari a.s kishte për qëllim atë që e prish agjërimin me gjëra të paligjshme. Ndërsa të tjerë kanë thënë se kishte për qëllim atë që druhet nga gjërat e ligjshme dhe e prish agjërimin me mishin e njerëzve që i ka përgojuar, gjë që është rreptësisht e ndaluar. Të tjerë akoma më tej thanë se profeti a.s kishte për qëllim ata njerëz që nuk i ndalojnë shqisat nga mëkatet.

E pesta është se kur ta çelë agjërimin, robi nuk duhet ta teprojë dhe me ushqimin e lejuar, prej të cilit stomaku sa spëlcet. Se nuk ka enë më të

urryer tek Zoti, sasa stomaku i mbushur me ushqim të lejuar, por që mezi merr frymë. Si mund të shpresojë njeriu të mposhtë armikun e Zotit dhe nënshtrojë dëshirat nëpërmjet agjërimit, i cili kur e çel agjërimin e plotëson normën duke ngrënë dhe atë që kish lënë mangut gjatë ditës, madje shton dhe ca më tepër me pije dhe ushqime të llojeve të ndryshme. Prandaj disa e kanë bërë të udhës të grumbullojnë sa më shumë ushqim për muajin e Ramazanit, ku bollëku ushqimor ia kalon kushedi sa muajve rresht. Ndërkohë që dihet fare mirë se qëllimi i agjërimit është uria dhe ndrydhja e epshit në mënyrë që shpirti të arrijë piedestalet më të larta në devotshmëri. Nëse stomakut i ndalohet ushqimi nga mëngjesi deri në mbrëmje për ti hapur oreksin dhe për tia shtuar dëshirat, e nesë më pas do të ngopej mirë e mirë deri në nginje, kënaqësia do të shtohet dhe gjallëria do të dyfishohet, duke u dhënë kështu rrugë pasioneve, të cilët në të kundërt do të ishin në gjendje të fjetur. Shpirti dhe e fshehta e agjërimit qëndron në tretjen e së mishtës dhe dhjamosjes, që janë armë të shejtanit për ta drejtuar njeriun kah e mbrapshta. Por, ligështimi i tyre nuk mund të arrihet kurrë, nëse njeriu nuk e pakëson ushqimin e tij gjer në sasinë që konsumon mbrëmjeve të zakonshme, pra ditëve kur nuk ka agjëruar. E nëse ha sa për ditën e natën bashkë, prej agjërimit të tij nuk do të shihte asnjë lloj mirësie. Tjetër kërkesë nga kërkesat e agjërimit, është se robi nuk duhet të flejë gjatë ditës në mënyrë që të provojë gërryerjen e urisë dhe zjarrmin e etjes, duke e kuptuar dhe përjetuar dobësimin e së mishtës, dhe duke ndërjerë pastrimin dhe ndriçimin e zemrës.

Vazhdimësia e kësaj ndjenje dobësie duhet ta shoqërojë dhe gjatë Natës së Kadrit (Fuqisë), në mënyrë që për të ajo natë të jetë adhurim, që ta ketë më të lehtë adhurimin dhe leximin. Me këtë shpresohet që shejtani të largohet nga orbita që ka

krijuar rreth zemrave tona, dhe që ne të kemi mundësi ta hedhim shikimin drejt Mbretërisë Qiellore. Në këto rrethana, Nata e Kadrit (Fuqisë) përfaqëson natën në të cilën njeriut i shfaqet një rreze nga bota e padukshme.

Është poashtu nata që Zoti e ka cekur në Kuran: “Vërtet ne e zbritëm atë Natën e Fuqisë (Kadrit).”

Ai që e zhyt kryet në një trajse ushqimi, ska se si shpreson të shohë botën e padukshme, madje dhe nëse stomakun e ka të boshatisur, nuk do të mundë të largojë perden dhe të shohë të padukshmen, nëse mendja nuk i boshatiset nga çdo gjë përveç Zotit. Këtu qëndron e gjithë çështja, në thelb të së cilës qëndron pakësimi i ushqimit që konsumojmë. Kjo temë do të diskutohet më gjerë në librin që flet për një sërë ushqimesh.

E gjashta është se zemrën duhet ta kaplojë një gjendje angështie e makthi mes frikës dhe shpresës, duke qenë se ai nuk e di nëse i është apo nuk i është pranuar agjërimi, nëse do të jetë prej atë afërme apo prej të larguarve të Zotit, prej atyre që kanë nxitur zemërimin hyjnor. Kjo gjendje ankthi robin duhet ta shoqërojë pas çdo veprë adhurimi.

Është transmetuar se Hasan ibn Ebi Hasani, kaloi një herë pranë një grupi që qeshnin e zbavitëshin, të cilëve iu drejtua me këto fjalë: “Nuk ka dyshim se Zoti Ramazanin e ka bërë muaj për të garuar në adhurim drejt Tij. Disa e fituan garën, ndërsa disa ngelën pas dhe dështuan. Vërtet që çuditemi dhe befasohe mi tek gjejmë burra që e vrasin kohën me plogështi dhe gjëra boshe, ditën që të fisnikët e mbyllin me ngadhënjim ndërsa të papunët me dështim e fatkeqësi. Pasha Zotin, po të hiqej perdja, do ti shihnit të lartët të përkushtuar me veprën e tyre të mirë, ndërsa keqbërësit me të ligën që gatuan.” Me fjalë të tjera kënaqësia e atij që i pranohet agjërimi, do ta mbushë atë dhe do ta mbajë larg kotësive, ndërsa agonia dhe keqardhja e atij që nuk i prano-

het, do tia rrëmbejnë gjithë gëzimin e zemrës dhe do t'ia ngrijnë buzëqeshjen.

Është transmetuar nga Ahnaf ibn Kajs se i thanë një herë: “Ju jeni një burrë i plakur dhe i moshuar e agjërimi do tju dobësonte më tej.” Pas kësaj ai u përgjigj: “Ky agjërimit është furnizimi im për një udhëtim të gjatë. Të durosh barrën e shërbimit të Zotit, është vërtet shumë më e lehtë se të durosh barrën e dënimit të Tij.” Këto fjalë mbartin kuptimin e brendshëm të agjërimit,

E nëse ju pyesni: “Si munden vallë juristët (fakihët) të aprovojnë agjërimit që frenon oreksin e stomakut dhe ndrydh nxitjet seksuale, por që në të njëjtën kohë, nuk i marrin parasysh aspektet e brendshme të agjërimit; si munden vallë ta quajnë të vlefshëm atë lloj agjërimit?” Djeni atëherë se juristët e ligjit të jashtëm mbështesin kërkesat formale nëpërmjet argumentash shumë herë më të dobët nga ato me të cilat ne parashtriam kushtet e brendshme, në veçanti të atyre që lidhen me përgojimin dhe të tjera të ngjashme. Megjithatë, prej juristëve të ligjit të jashtëm, nuk shpresohet të merren me të tjera gjëra përveç atyre që kanë të bëjnë me njerëzit e thjeshtë, me çështje të kësaj bote. Në anën tjetër, njerëzit e pajisur me dije për botën tjetër, me vlefshmëri nënkuptojnë pranimin dhe me pranim arritjen e qëllimit që robi i vë vetes. Me arritjen e qëllimit ata nënkuptojnë fitimin e njëres prej cilësive të Zotit, që është qëndrueshmëria (samadijab), si dhe ndjekjen e shembujve të engjëjve nëpërmjet vetëpërbajtjes sa më shumë të jetë e mundur, nga epshet trupore, dhe në sajë të aftësisë për të mposhtur epshin me dritën e arsyes, e cila e ngre njeriun mbi kafshët (të cilat nuk e posedojnë një dritë të tillë). Në anën tjetër, duke qenë se njeriu është nën presionin e këtyre epsheve dhe dëshirave, dhe duke qenëse gjykohet me masën se sa i lufton tundimet, sa më shumë tu shkojë pas këtyre qejfeve aq më poshtë do të bjerë e aq më pranë kafshëve do të afrohet. E sa më shumë ti ndrydhë ato, aq më lart do të ngrihet dhe aq më pranë engjëjve do të jetë. Engjëjt janë shumë afër Zotit, dhe kushdo që ndjek hapat e tyre dhe konkurren për tek shembulli i tyre, do të jetë gjithmonë e më pranë Zotit. Por kjo afërsi nuk matet me vendndodhje por me cilësi e virtyte.

Nëse për njerëzit që mendojnë thellë dhe për mjekët e zemrave, është kjo e fshehta e agjërimit, atëherë çgjë të mirë do të sillte të vonuarit e ushqimit dhe këmbimi i orareve të tij me lindjen dhe perëndimin e diellit, duke mos braktisur asnjë lloj kënaqësie gjatë ditës? E nëse në një sjellje të tillë

do të kishte ndonjë dobi, atëherë çkuptim do të kishin fjalët e profetit a.s kur tha: “Shumë njerëz nuk fitojnë asgjë nga agjërimi i tyre përveç urisë dhe etjes.” (56) Për këtë shkak Ebu Darda ka thënë njëherë: “Sa i këndshëm është gjumi i të urtit dhe sa i hijshëm të ngrënët e tij; shihni se sa poshtë-ruese është kjo për pagjumësinë dhe agjërimitin e mendjelehtëve.” Me të vërtetë që vepra sa pesha e një atomi e besimtarit të sinqertë e të devotshëm, është më e mirë se vepra sa një mal e një njeriu të keqduhëzuar. “Shumë agjërues nuk agjërojnë, e ka shumë nga ata që dhe pse hanë dhe pijnë, janë shumë larg mekateve; agjërues që nuk agjëron është ai që dhe pse rri i etur e i uritur, ia heq frerët vetes në gjurmim të çdo mëkati. Por kushdo që e kupton drejt agjërimitin dhe të fshehtat e tij, e di fort mirë se ai që ia ndalon vetes të ngrënët, të pirët dhe marëdhëniet seksuale, por su ndahet mekateve, është si ai që mer abdes vetëm duke kaluar dorën e lagur mbi gjymturë nga tri herë, duke plotësuar rregullat e jashtme persa u përket gjymtyrëve, por duke lënë mënjane thelbin, larjen me ujë. Si pasojë, për shkak të injorancës, namazi nuk do ti pranohej. Në anën tjetër, ai që e prish agjërimitin me të ngrënë por largohet nga çdo lloj mëkati, i ngjan atij që merr abdes, që e lan çdo gjymtyrë vetëm nga një herë. Në dashtë Allahu, namazet e tij do të pranohen, sepse ai përbushi parimin kryesor të abdesit, dhe pse detajet i kaluan. Mirëpo, ai që i bën të dyja, merr abdes duke larë çdo gjymtyrë nga tri herë e duke përbushur parimin bazë si dhe detajet, ai ec drejt përsosmërisë. Profeti a.s ka thënë: “Me të vërtetë agjërimiti është amanet; pra secili le të tregojë kujdes për atë që i besohet.” Sërish kur këndoi: “Vërtet Zoti ju urdhëron tua ktheni amanetet poseduesve të tyre” (58), ngriti duart, preku veshët dhe sytë dhe tha: “(Dhurata) e dëgjimit dhe (dhurata) e shikimit janë secila amanet.” Ngjashmërisht, dhe të folurit është amanet, sepse nëse nuk do të ishte kështu, i dërguari i Allahut a.s nuk do të kishte thënë: “Nëse dikë nga ju e shan apo e ofendon dikush, le të thotë, Unë jam agjërueshëm, unë jam agjërueshëm.” (59) Apo thënë ndryshe: “Mua më është besuar gjuha për të mësuar si ta frenoje, dhe jo për ti dhënë liri veprimi e për të tu përgjigjur ty.”

Është e qartë tashmë se çdo vepër adhurimi ka formën e saj të brendshme dhe të jashtme, një lëvizshmëri dhe një bërthamë. Lëvizshmëria janë të gradave të ndryshme dhe të ndryshme i kanë dhe shtresat. Ju takon juve të zgjidhni, nëse do të kënaqeni thjesht me lëvizshmërinë apo do tu bashkoheni të urtëve dhe të diturve.

AGJËRIMET VULLNETARE

Pëlqyeshmëria për të agjëruar, ngrihet në një nivel akoma më të lartë në disa ditë të shënuara me një rëndësi tepër të veçantë. Këto ditë të shënuara mund të jenë vjetore, mujore apo dhe javore. Përveç ditëve të Ramazanit, prej tyre mund të përmendim ditën e Arafatit, ditën e Ashures, dhjetë ditët e para të Dhul Hixhes dhe dhjetë ditët e para të muajit Muharrem. Ngjashmërisht, muajt e shenjtë në tërësi, janë një kohë e përshtatshme për të agjëruar dhe me shumë rëndësi.

Profeti a.s agjëronte aq shumë gjatë muajit Shaban, sa që të tjerët mund të mendonin se është ende Ramazan. Në një transmetim lexojmë: “Përveç muajit Ramazan, muaji më i mirë për të agjëruar është muaji i Zotit, muaji Muharrem.” Kjo për shkak se Muharremi është muaji i parë i vitit; e kësisoj, ta fillosh vitin mbarë është diçka që e kënaq Zotin akoma më shumë, dhe është një shënjë që tregon se begatitë e Tij do të rrjedhin gjatë gjithë vitit. Profeti a.s ka thënë: “Agjërimi i një dite në muajt e shenjtë është më i mirë se agjërimi i 30 ditëve në muajt e tjerë; dhe agjërimi i një dite në muajin e Ramazanit, është më i mirë se agjërimi i 30 ditëve të një muaji të shenjtë.” Në një transmetim tjetër thuhet: “Ai që agjëron tri ditë, të ejnten, të premtën dhe të shtunën- në një muaj të shenjtë, do të llogaritet tek Zoti sikur ta ketë adhuruar Zotin për 900 vjet me radhë.” Sërish në një hadith tjetër ai ka thënë: “Kur ditët e festave të Shabanit të ken kaluar, atëherë nuk ka agjërim deri sa të vijë Ramazani. Kështuqë, është e pëlqyeshme që nëse dikush agjëron gjatë Shabanit, ta prishë agjërimin pak ditë para Ramazanit. Por nëse kalon nga Shabani në Ramazan me agjërim, vepra e tij do të jetë e lejuar sepse vet profeti a.s ka vepruar një herë kështu, megjithëse ai linte një periudhë të ndërmjetme ku nuk agjërohej.

Nuk lejohet që gjatë muajit Shaban, robi të përgatitet për ardhjen e Ramazanit me agjërim prej dy apo tri ditësh, nëse ai nuk është prej atyre që agjërojnë ditët e caktuara.

Disa nga sahabët ishin kundër që të agjërohej gjatë gjithë muajit Rexheb, sepse kështu ai do të bëhej i barazvlefshëm me Ramazanin

për nga rëndësia dhe epërsia. Muajt e shënuar janë Dhul Hixhe, Muharrem, Rexheb dhe Shaban, ndërsa muajt e shenjtë janë Dhul Kade, Dhul Hixhe, Muharrem dhe Rexheb. Nga këta, njëri qëndron i veçuar (muaji Rexheb), ndërsa tri të tjerët vijnë njëri pas tjetrit. Ndërsa më lart prej tyre qëndron muaji Dhul Hixhe, sepse në të bien ditët e caktuara (el-ejam el-malumat) dhe ditët e numëruara (el-ejam el-madudat). Dhul Kade është një ndër muajt e shenjtë si dhe muaji ku kryhet peligrinazhi. Në anën tjetër, Sheuali është një ndër muajt ku kryhet peligrinazh, por nuk është muaj i shenjtë. Ndërsa përse u përket muajve Rexheb e Shaban, asnjëri prej tyre nuk janë muaj peligrinazhi.

I dërguari a.s, siç e kemi parë në një hadith, ka thënë: “Asnjë vepër e mirë nuk është më e ngritur dhe më e pranuar tek Zoti, sesa ato që kryhen në dhjetë ditët e para të Dhul Hixhes. Me të vërtetë që agjërimi i njëjës prej këtyre ditëve është i barazvlefshëm me agjërimin e një viti dhe namazi në

njërën prej atyre netëve, është i barasvlefshëm më namazin e Natës së Kadrit (Fuqisë).” Më pas ai u pyet: “As lufta e shenjtë në rrugën e Zotit nuk është më e mirë?” Kësaj ai iu përgjigj: “As lufta në rrugën e Zotit nuk është më e mirë përveç rastit të atij personi që i vritet kali dhe gjaku i të cilit derdhet.” Ditët e shënuara që bien në çdo muaj janë dita e parë, e mesme dhe e fundit e çdo muaji. Në mes çdo muaji janë ditët e bardha. Këto janë dita e trembëdhjetë, katërbëdhjetë dhe e pesëmbëdhjetë e çdo muaji.

Ditët e mira të javës janë e hëna, e entja dhe e premtja. Këto janë ditët e zgjedhura të javës, në të cilat agjërimi dhe sa më shumë vepra të mira janë tepër të pëlqyeshme; për shkak të epërsisë së këtyre ditëve, shpërblimi për veprat që kryhen në to, dyfishohet.

Përsa i përket agjëritit gjatë gjithë jetës (saum el-dahr) ai është gjithëpërfshirës. Mistikët ndajnë mendime të ndryshme për të. Disa duke u bazuar në shumë hadithe, janë kundër tij. E vërteta është se kjo gjë shfuqizohet për dy arsye: e para është se me agjërim gjatë gjithë jetës, robi nuk do të kishte mundësi të hante dhe të pinte gjatë ditëve të festave, të Fitër Bajramit dhe Kurban Bajramit, si dhe gjatë ditëve të orientimit (ajam al-tasbrik); e dyta është se duke vepruar kështu, ai braktis shembullin e profetit a.s duke e kthyer agjërimin në diçka

monotone dhe të mundimshme ndërkohë që Zoti pëlqen që robi i Tij ti gëzojë liritë e begatitë për aq kohë sa u përmbahet detyrave që i ka caktuar. Megjithatë, nëse një gjë e tillë nuk ka rrezik dhe agjërimin gjatë gjithë jetës personi e sheh si të mirë për veten e tij, le të veprojë kështu sipas mundësive, përderisa disa nga sahabët dhe disa nga pasuesit e tyre kanë vepruar të njëjtën gjë. Sipas një hadithi të transmetuar nga Ebu Musa Ashariu, Profeti a.s ka thënë: “Nuk ka vend në zjarr për atë që agjëron gjatë gjithë jetës, dhe ai do të jetojë deri në moshën e thyer 90 vjeçare.” Përveç agjëritit gjatë gjithë jetës, ka dhe një agjërim tjetër që është diku aty afër, agjërimi me ditë të alternuara. Ky agjërim është i vështirë për tu mbajtur, por shumë efikas për ti dhënë fund së mishtës. Për mirësinë dhe dobinë e këtij lloj agjërimi janë transmetuar shumë hadithe, sidomos përsa i përket gjendjes së robit agjërues i cili në njërën ditë agjëron ndërsa në tjetrën gëzon begatitë e Zotit. I përzgjedhuri i Zotit a.s ka thënë: “Mu ofruan çelësat e hambarëve të botës dhe thesareve të tokës, por i refuzova duke thënë: “Do të pëlqej më shumë të jem i uritur një ditë dhe i ngopur ditën tjetër. Kur të jem i ngopur, Allahu do ti drejtohem me falenderime, e kur të jem i uritur, Atij do tia drejtoj lutjet e mia.” Ndërsa në një hadith tjetër ka thënë: “Agjërimi më i mirë

është agjërimi i Dautit; ai një ditë agjëronte e një ditë jo.” I së njëjtës natyrë është dialogu që profeti a.s zhvilloi me Abdullah ibn Amrin, përta i përket agjërimin. Abdullahi në përgjigje të njërit nga sugjerimet e të dërguarit a.s tha: “Unë mund të duroj një agjërim më të rëndë se ai.” Asohere profeti a.s iu drejtua: “Agjëro me ditë të alternuara.” Por dhe kësaj here Abdullahi këmbënguli duke thënë: “Dua diçka më të mirë se ajo.” Profeti a.s përfundoi duke thënë: “Nuk ka diçka më të mirë se ajo.”

Gjithashtu në një transmetim tjetër thuhet se profeti a.s asnjëherë nuk ka agjëruar një muaj rresht, përveç muajit të Ramazanit. Ai që nuk ka mundësi të agjërojë me ditë të alternuara përgjatë gjithë jetës, mund të tentojë një herë në tri ditë; d.m.th të agjërojë një ditë dhe dy ditë të tjera jo, apo të agjërojë tri ditë në fillim të muajit, tri ditë në mes dhe tri ditë në fund, duke kaluar agjërueshëm kështu një të tretën e jetës së tij. Dhe ditët e këtij lloj agjërimi do të përkojnë me kohët më të pëlqyeshme. Nesë agjëron të hënave, të enteve dhe të premeve, do ti afrohet një të tretës.

Me caktimin e kohëve të pëlqyeshme, kuptimi i vërtetë i agjërimin duhet të përthithet para aritjes së përsosmërisë. Qëllimi i vërtetë i agjërimin është pastrimi i zemrës dhe përqendrimi i gjithë qënies tek Zoti. Mjeshtrat e shkencës të së

brendshmes, arrijnë të shqyrtojnë kushtet e saj të ndryshme; sepse ndoshta ajo mund të kërkojë një agjërim të vazhdueshëm, një të pandërprerë apo një përzjerje të të dyve.

Megjithatë, nëse robi arrin të kuptojë qëllimin e vërtetë të agjërimin, dhe nëse nëpërmjet mbiqyrjes së zemrës, përcakton vendin dhe vlerat e tij gjatë udhëtimit për në botën tjetër, ai nuk do të dështojë për të kuptuar se në çgjendje e ka zemrën. Për këtë arsye, është transmetuar se profeti a.s nganjëherë agjëronte aq shumë, sa askush nuk besonte se mund të hante ndonjëherë, dhe nganjëherë hante aq, sa të tjerëve u mbushej mendja se nuk do të agjëronte ndonjëherë. Ngjashmërisht, nganjëherë flinte për aq kohë, sa çdokush do të besonte se nuk zgjohej ndonjëherë, dhe do të rrinte zgjuar për aq kohë, sa të gjithë besonin se nuk binte ndonjëherë në shtrat. (83) E në gjithë këtë ai prihej nga drita e profetisë, që i sillte udhëzimin e duhur në çdo rast dhe në çdo kohë. Kjo vlen dhe për periudhën e festës pas Ramazanit (apo festës së Kurbanit) dhe për ditët e orientimit (ejam al-tasbrik). Ata kanë cilësuar se kjo praktikë do ta rëndonte zemrën, do tu hapte rrugë veseve e do ti shtonte dëshirat dhe epshet. Sipas mendimit tim, për disa njerëz kjo është e vërtetë, veçanërisht për ata që hanë nga dy herë gjatë ditës dhe natës.

BËHU NJERI QË RREGULLON

— Dr. Murat Kaja —

Rregullimi më i madh fillon me bindje ndaj Allahut (xh.xh.). Ndërsa mbarështimi i tokës dhe qiellit realizohet me bindje Allahut, edhe prishja dhe përkeqësimi i tyre bëhet përmes blasfemisë, rebelimit dhe mëkateve. Në fakt, edhe rregullimi i botës së përtejme varet nga bindja ndaj Zotit (xh.xh.). Për këtë arsye, interpretuesi i Kuranit, Kurtubiu ka thënë se rregullimi i kësaj bote bëhet me drejtësi, kurse rregullimi i botës tjetër bëhet me adhurim.

Në shumë ajete të Kuranit Fisnik, Allahu Teala na urdhëron ne robërve të Tij që të besojmë dhe të jemi rregullues.¹ Ai deklaron se ka dërguar profetë dhe libra për ta përhapur besimin dhe realizuar rregullimin.² Ne e dimë se çfarë është besimi, por çfarë është rregullimi? Islah-rregullim do të thotë të rregullosh defektin e diçkaje që i është ndryshuar gjendja e saj fillestare, gjendja në të cilën është krijuar dhe qëllimi i saj, do të thotë ta kthesh atë në formën e saj origjinale, do të thotë të riparosh, të ndreqësh dhe të bësh mirësi. Një pjesë e islahut-rregullimit-përmirësimit është edhe hapja e rrugës për gjërat e mira dhe mbyllja e saj për gjërat e këqija.

Allahu (xh.xh.), e ka krijuar njeriun në formën më të bukur dhe në një mënyrë të përsosur. Megjithatë, me përparimin e kohës në këtë botë të ligësisë, tek qeniet njerëzore ndodhin disa konsumime, dobësi dhe përkeqësime si në çdo gjë tjetër. Kurse Allahu i Lartësuar kërkon që çdo gjë të jetë në përputhje me krijimin dhe që gjërat e prishura duke devijuar nga qëllimi i krijimit, të rregullohen dhe të përmirësohen. Për këtë arsye, aktivitetet e mbarështimit kanë një rëndësi të madhe. Është e nevojshme që menjëherë të kërkohet rregullimi dhe përmirësimi i të gjitha llojeve të përkeqësimeve në trupin e njeriut, jetën materiale dhe shpirtërore të tij, marrëdhëniet njerëzore dhe tokën ku ai jeton.

Njeriu nuk duhet të shkojë nga kjo botë në botën e përjetshme në një gjendje të prishur. Ai duhet të dalë në audiencën e Zotit (xh.xh.), në një formë të përafërt me pastërtinë në të cilën është krijuar për

herë të parë duke e përmirësuar veten aq sa të ketë mundësi. Kjo është ajo që do të thotë të jesh prej të devotshmëve. Me fjalë të tjera, është afrimi i njeriut ndaj pjekurisë që Allahu dëshiron duke e rregulluar vetveten. Ne e kuptojmë se sa e rëndësishme është kjo nga ajeti i mëposhtëm:

“Prandaj jepni prej atyre mirësive që ju kam dhënë Unë, para se t’i vijë vdekja ndonjërit, e ai të thotë: “O Zoti im, sikur të më kishe lënë edhe një kohë të shkurtër në jetë, do të kisha dhënë lëmoshë dhe do të bëhesha ndër të mirët!”³ Kjo do të thotë se kur të vijë vdekja, keqardhja më e madhe që njeriun do ta përvëlojë përbrenda është të mos qenët rob i devotshëm.

Para së gjithash, vetë Allahu Teala e kryen këtë aktivitet të rëndësishëm përmirësimi, sepse Ai na njofton se e ka rregulluar njeriun dhe tokën në të cilën ai jeton. Allahu (xh.xh.), i rregullon prishjet e mëvonshme që i ndodhin njeriut dhe e përmirëson gjendjen e tij.⁴ Rregullimi i tokës nga Zoti i Plotfuqishëm është dërgimi i profetëve, shpjegimi i argumenteve të Tij dhe dhënia e mirësive të shumta robërve të Tij.⁵

Përveç kësaj, Allahu i Madhëruar i dërgoi pejmberët e Tij në tokë me detyrën e rregullimit dhe këtë e kërkoi edhe nga robërit e Tij të aftë dhe u premtoi shpërblim të madh atyre që përpiqen për përmirësim.⁶

Ai e ndaloi rreptësisht prishjen, e cila është e kundërta e kësaj.⁷ Gjithashtu i ka kërcënuar ata që e prishin natyrshmërinë e njerëzve, kafshëve dhe bimëve dhe ata që bëjnë ngatërresa e prishje në tokë.

3. Munafikun, 10.

4. Shik. Junus, 81; Ahkaf, 15; Muhammed, 2; Ibn Kethir, Tefsir, XIII, 16, 58.

5. Shik. A’raf, 56, 85; Taberi, Xhamiu’l-Bejan, X, 249-250, 312; Zema - sheri, Keshshaf, II, 472; Razi, Mefatihu’l-Gajb, XIV, 181-182.

6. Shik. Nisa, 114; Huxhurat, 9-10.

7. Shik. A’raf, 56.

1. Shik. En’am, 48.

2. Shik. Hud, 88.

SË PARI RREGULLO VETEN

Përmirësimi më i madh fillon me bindjen ndaj Allahut. Ndërsa mbarështimi i tokës dhe qiellit realizohet me bindje Allahut, edhe prishja dhe përkeqësimi i tyre bëhet përmes blasfemisë, rebelimit dhe mëkateve.⁸ Në fakt, edhe rregullimi i botës së përtejme varet nga bindja ndaj Zotit (xh.xh.). Për këtë arsye, interpretuesi i Kuranit, Kurtubiu ka thënë se rregullimi i kësaj bote bëhet me drejtësi, kurse rregullimi i botës tjetër bëhet me adhurim.⁹

Kur njeriu të pendohet dhe të kthehet nga mëkati e gabimi i tij, ky është përmirësimi më i madh që ai mund të bëjë në emër të tij. Nëse njeriu pasi bën diçka që Allahu e ka ndaluar, e detyron veten t'i bindet Allahut, e lë mëkatin dhe kthehet tek Zoti, ai do të falet.¹⁰ Kurtubiu thotë: «Nuk mjafton që një njeri i cili pendohet të thotë thjesht «unë jam penduar», përderisa gjendja e tij pas kësaj të mos jetë e ndryshme nga më parë dhe të mos përmirësohet. Për shembull, nëse më parë ka dezertuar nga feja, pas pendimit duhet t'i zbatojë urdhrat e Islamit dhe ta shfaqë këtë. Kurse mëkatarin duhet të largohet nga mëkatet dhe të bëjë vepra të mira.»¹¹

Një njeri që i rregullon gabimet e tij, këtej e tutje duhet t'u drejtohet veprave të mira. Ai duhet të forcojë besimin, t'i përmirësojë veprat e tij dhe të falë namazin.¹² Nëse ka mundësi, duhet ta japë zekatin, të shkojë në haxh dhe ta shpenzojë pasurinë e tij në gjëra të mira si shpenzimi i saj për mbajtjen e lidhjeve farefisnore dhe për infakun në rrugën e Allahut.¹³

Një person që nga njëra anë përpiqet të rregullojë veten, duhet të përpiqet të përmirësojë edhe familjen e tij nga ana tjetër. Ai jo vetëm duhet t'i rregullojë gjendjet e secilit prej tyre një nga një, por edhe në përgjithësi, t'i bashkojë dhe përmirësojë.

Njerëzit që kanë përshkuar distanca të mëdha në rregullimin e vetes dhe familjes së tyre, duhet të përpiqen t'i rregullojnë edhe njerëzit e tjerë. Kjo është një detyrë fetare që kërkohet prej tyre. Allahu Teala thotë: *“(Megjithatë) ata nuk janë të gjithë njëloj. Disa nga ihtarët e Librit janë në të drejtën: në orët e natës lexojnë vargjet e Librit të Allahut dhe falin namaz. Ata besojnë Allahun dhe Ditën e Kiametit, e urdhërojnë të mirën, e ndalojnë të keqen dhe nxitojnë për të bërë punë të mira. Këta janë ndër të drejtët.”*¹⁴

Në këtë ajet, Allahu Teala rendit disa nga cilësitë e njerëzve që janë rregulluar dhe janë bërë robër të drejtë. Këto janë besimi në Allahun dhe botën

tjetër, sexhdeja natën, leximi i ajeteve të Allahut, këshillimi dhe përhapja e veprave të mira, ndalimi nga e keqja, rendja drejt veprave të mira dhe kështu, kalimi i jetës në drejtimin e duhur.

Kur myslimani të mos e përmbush detyrën e tij të drejtimit dhe rregullimit të shoqërisë, e gjithë shoqëria ndikohet negativisht. Prishja përhapet dhe shumohet me kalimin e kohës, duke përfshirë të gjithë shoqërinë, madje duke përfshirë edhe njerëzit e mirë.

Edhe nëse e ruan veten një njeri që nuk e kryen detyrën e tij të rregullimit, ai do të humbasë fëmijët dhe të afërmit e tij për shkak se do të kaplohen nga prishja dhe si rrjedhojë, brezi i ardhshëm prishet e humbet. Një shoqëri e tillë përfundimisht zvarritet drejt shkatërrimit.

PAJTOJINI VËLLEZËRIT TUAJ!

Përmirësimi i marrëdhënieve ndërnjerëzore është gjithashtu shumë i rëndësishëm. Gjëja kryesore është që njerëzit të jenë në paqe dhe të shkojnë mirë. Kur kjo situatë të përkeqësohet, duhet t'i pajtojmë njerëzit dhe t'i çojmë marrëdhëniet në formën e duhur. Ky është gjithmonë një aktivitet i dëshiruar mbarështues. Në këtë çështje hyn në lojë falja. Është njoftuar se shpërblimet e besimtarëve që pajtohen duke e falur dikë që u ka bërë padrejtësi, madje duke i bërë mirë atij, i takojnë Allahut (xh.xh.). Për të treguar se sa e madhe është përgjigja ndaj kësaj përpjekjeje për përmirësim, shpërblimi nuk është shprehur qartë dhe është lënë i mbyllur.¹⁵

Pas kësaj, Allahu Teala ka urdhëruar të pajtohen dy njerëz ose dy grupe që janë në mosmarrëveshje me njëri-tjetrin.¹⁶

PËRMIRËSIMI I GJENDJES SË NEVOJTARËVE

Përmirësimi i gjendjes së njerëzve që kanë nevojë për ndihmë në shoqëri, veçanërisht jetimëve, është gjithashtu ndër urdhrat e Allahut: *“...Të pyesin ty për jetimët. Thuaj: Është më mirë të përmirësohet gjendja e tyre (sesa të braktisen). Nëse jetoni me ta, (mos harroni se) ata janë vëllezërit tuaj. Allahu e di kush i ngatërron gjërat dhe kush i rregullon...”*¹⁷ Kujdestari duhet t'i afrohet pasurisë së jetimit që ka nën mbrojtjen e tij, me qëllim përmirësimin dhe mbrojtjen e saj. Është më mirë që ai ta edukojë atë dhe t'ia shtojë pasurinë duke u kujdesur për interesat dhe të ardhmen e tij, sesa të qëndrojë larg tij.¹⁸ Paqja dhe begatia e njerëzve si në këtë botë ashtu edhe në botën tjetër varen nga këto përpjekje për përmirësim e rregullim.

8. Shik. Taberi, I, 297-300.

9. Shik. Kurtubi, el-Xhami', XI, 198.

10. Shik. Bekare, 160; Maide, 39; Taberi, VIII, 411; Ibn Kethir, V, 214.

11. Shik. Kurtubi, II, 484.

12. Shik. Bekare, 277.

13. Shik. Teube, 75; Munafikun, 10; Taberi, XI, 577; XXII, 671-673.

14. Al Imran, 113-114.

15. Shik. Fussilet, 34; Shura, 40; Zemahsheri, V, 416.

16. Shik. Huxhurat, 9-10.

17. Bekare, 220.

18. Shik. Taberi, III, 707; Elmallëllë, Hak Dini Kur'an Dili, I, 768.

Tehexhudi dhe istigfari

— M. Sami Ramazanollu —

Allahu i Madhëruar thotë:

«(O i Dërguar Fisnik!) *Natyrisht, Zoti yt e di se ti falesh më pak se dy të tretat e natës, ndonjëherë gjysmën ose një të tretën e saj, si edhe disa prej atyre që janë me ty. Allahu e përcakton gjatësinë e ditës dhe të natës dhe e di se ju nuk mund ta llogarisni atë saktësisht, prandaj kthehet tek ju me mëshirë...*» (Muzemmil, 20)

Në këtë ajet thuhet se adhuresit që bëjnë tehexhud nxiten për të adhuruar dhe ekziston një kërcënim për ata që rebelohen ndaj Zotit.

Për shkak të vështirësive të disa sahabëve, këmbët e të cilëve fryheshin, për faktin se ata vazhdonin të adhuronin dy të tretat e natës duke qëndruar zgjuar e duke falur tehexhud, atyre iu lehtësua barra nga mirësia hyjnore. Pra, me këtë pjesë të dytë të ajetit, atyre iu lehtësua barra duke u falur gjysmën e natës ose një pjesë më të shkurtër të natës.

Kur erdhi obligimi i kryerjes së pesë namazeve ditore, u anulua obligimi i faljes së tehexhudit gjatë natës. Arsyeja e shfuqizimit ishte lehtësimi i vështirësive të shkaktuara nga preokupimet me punët e kësaj bote gjatë ditës për sahabët e të Dërguarit të Allahut (a.s.). Kjo është mirësia hyjnore.

Namazi i tehexhudit mbeti si nafile për umetin e Muhamedit (a.s.). Por ishte vaxhib për të Dërguarin e Allahut (a.s.). Domethënë ishte obligim për të. **“Kaloje një pjesë të natës, si falje shitesë për ty (Muhamed)! Është e vërtetë se Zoti yt do të të vendosë ty në një vend të lavdëruar.”** (Isra, 79) Domethënë është urdhëruar: “O i Dërguar Fisnik! Nëse e adhuron Zotin dhe dëshiron më shumë shpërblime, ngrihu një pjesë të pakët nga nata dhe fale namazin e tehexhudit me këndimin e Kuranit”. Në suren Dharijjat është urdhëruar: **“Njerëzit e devotshëm flenë pak natën dhe preokupohen me adhurim në kohë të tjera të natës. Ata i kërkojnë falje Zotit në kohën e seherit (pak para hyrjes së agimit).”** (Dharijjat, 17-18)

Kuptimi i vërtetë i istigfarit: Siç mund të jetë kërkimi i faljes për gabimet dhe mbulimin e gabimeve nga Allahut (xh.sh.), po ashtu istigfar quhet edhe kërkimi i faljes me dhikrullah (përmendjen e Allahut) dhe kryerja e adhurimeve si namazi e të tjera të cilat bëhen shkak për faljen. **«Allahu i vrojton robërit e Vet që thonë: “Zoti ynë! Me të vërtetë kemi besuar, andaj na i fal gjynahet tona dhe na ruaj nga dënimi i zjarrit!”; që janë të durueshëm, të sinqertë, të devotshëm në adhurimin e Allahut; që japin lëmoshë dhe që kërkojnë faljen e gjynahëve para agimit.”** (Al Imran, 16-17) Ja pra, ata që i kanë këto cilësi janë të devotshmit.

Transmetohet nga Abdullah ibn Abbasi, radijallahu anhum:

Kur të vijë Dita e Gjykimit, një thirrës do të thërrasë kështu:

- Sot do ta dini se kush janë njerëzit e nderuar! Le të ngrihen dhe të vijnë ata që e kanë falënderuar Allahun në çdo gjendje të tyre. Me këtë thirrje, ata do të ngrihen dhe do të shkojnë me shpejtësi në xhenet. Pastaj një thirrës tjetër do të thërrasë kështu:

- Sot do ta dini se kush janë njerëzit e nderuar!

Le të vijnë: **“Ata që ngrihen nga shtretërit e tyre gjatë natës...”** (Sexhde, 16)

Pastaj një thirrës tjetër do të thërrasë:

- Sot do ta dini se kush janë njerëzit e nderuar!

Le të vijnë: **“Ata që as tregtia dhe as allishverishi nuk i pengon nga përmendja e Allahut, falja e namazit dhe dhënia e zekatit...”** (Nur, 37) Ata do të ngrihen dhe do të shkojnë në xhenet.

Zilia

SHIGJETA E NGULUR NË SYRIN E BESIMTARIT

— Sadik Dana —

Dijeni se zilia është një nga sëmundjet më të mëdha të zemrës. Kurse sëmundjet e zemrës mund të kurohen vetëm me dije dhe vepra. Dija e dobishme në trajtimin e sëmundjes së zilisë është të diturit se dëmi i parë i zilisë është ndaj vetes suaj si nga aspekti i kësaj bote ashtu edhe nga aspekti fetar. As nga pikëpamja e kësaj bote, as nga pikëpamja fetare nuk ka dëm për njeriun që kihet zili. Ndoshta ka përfitime për të në të dyja drejtimet.

Dëmi i zilisë në fe:

Për shkak të zilisë tënde, ti nuk e pranon ndarjen e Allahut Teala dhe zemërohesh ndaj caktimit të Tij. Zemërohesh me ekuilibrin e drejtësisë që Ai ka vendosur midis krijesave me ligje të fshehta dhe e sheh atë si të papranueshëm. Kjo është në kundërshtim me thelbin e teuhidit dhe një shigjetë e ngulur në sytë e besimit. Kaq mjafton për ty. Nuk ka nevojë të kërkosh më shumë në lidhje me këtë çështje. Me këto mëkate je bërë bashkë me jobesimtarët dhe shejtanin, i cili i mashtron besimtarët, i bën ata ta braktisin këshillën, i largon nga rruga e profetëve dhe evliave, nga dashuria për veprat e mira dhe i bën ata t'u pëlqejnë që myslimanët të jenë në telashe dhe t'u merren mirësitë e tyre. Ja pra, kjo është papastërtia në zemrën tënde.

Siç i shkatërron zjarri drutë, edhe kjo sëmundje i shkatërron veprat.

Sa i përket dëmit në këtë botë:

Ndërsa njeriu ka zili, një zjarr ndizet brenda tij duke e përvëlur atë përbrenda. Pothuajse grihesh me rende. Sepse, sa më shumë që të kesh smirë, aq më shumë Allahu Teala ia shton mirësitë atij që e ke smirë. Sa më shumë që t'i shtohen atij mirësitë, aq më shumë të shtohet sëmundja edhe ty. Si rrjedhojë përpëlitesh në ankth, përhumbesh në errësirë, gjoksi të shtrëngohet, të humbet gjumi dhe kjo sëmundje të çon deri në vdekje. Kjo është ajo që dëshiron edhe djalli në fakt. Ndërkohë që ti dëshiron mjerimin e tij, bie vetë në mjerim. Megjithatë, zilia

jote nuk ka asnjë ndikim në mirësitë që posedon ai. Edhe nëse nuk ke besim në botën tjetër dhe në dhënien e llogarisë para Allahut, duhet të heqësh dorë nga zilia, sepse ajo të shkakton telashe. Këtë e kërkon arsyeja dhe logjika. Sepse është një problem pa interes. Për më tepër, ti e di edhe dënimin për smirën në botën tjetër.

Përkundër kësaj, si mund të mos e braktisësh smirën! A ka devijim më të madh se sa të përpiqesh të tërheqësh zemërimin e Allahut të Madhëruar? Është e qartë se zilia nuk i bën keq as në fe, as në botën e tij atij që kihet zili. Nëse mendon se mirësitë e tij do të shkatërrohen për shkak të smirës tënde, kjo është një marrëzi e qartë. Nëse mirësitë do të shkatërroheshin nga zilia, atëherë askujt nuk do t'i kishte mbetur asnjë mirësi.

O ziliqar! Nëse do ta shihje gjendjen tënde përmes ëndrrës ose zbulimit, do të hasje në një pamje të tmerrshme. Gjendja jote i ngjan atij që gjuan një plumb mbi armikun për ta vvarë, por plumbi bën rikoshet dhe e godet të zotin në syrin e djathte duke ia nxjerrë atë, edhe ai inatoset shumë, kështu që i gjuan plumbin e dytë dhe plumbi i dytë po ashtu bën rikoshet dhe i nxjerr syrin tjetër, ai nxehtet me këtë dhe i gjuan edhe plumbin e tretë, i cili bën rikoshet dhe i ngulet atij në kokë duke ia plasur trutë, ndërkohë që kundërshtari i tij është në paqe. Ndoshta gjendja e ziliqarit është edhe më e keqe se kaq. Sepse sytë e këtij njeriu, i cili i qëlloi me plumb kundër kundërshtarit të tij dhe u bë shkak të verbohej vetë ngaqë plumbi bëri rikoshet, përfundimisht ndoshta do të jetonin deri në vdekje dhe ata gjithashtu do të prisheshin pas vdekjes. Ndërkohë, mëkati që lind nga zilia nuk zhduket me vdekjen. Madje, për këtë arsye ai e zemëron Allahun Teala dhe si rrjedhojë hidhet në xhehenem. Të qenët i verbër është sigurisht shumë më e vogël, më e lehtë sesa të hysh në xhehenem dhe të digjesh në të.

Strehim kundër dobësive

JI I DREJTË SIÇ JE URDHËRUAR

— Abdullah Sert —

«Bëni kujdes, unë jam Habibull-llah/i Dashuri i Allahut, por prapë se prapë nuk ka mburrje!» (Tirmidhi, Menakib, 1/3616; Darimi, Mukaddime, 8.)

Ndonjëherë fshehja e së vërtetës tek qeniet njerëzore dhe devijimi nga e vërteta duke e shprehur atë në një mënyrë të ndryshme nga ajo që është, rrjedhin ose nga dobësia e vetë personit ose nga një ndikim i jashtëm. Ndërsa dobësia e brendshme mund të jetë dashuria për pasurinë, pozicionin dhe reputacionin e pajustificuar, ndikimi i jashtëm mund të jetë frika dhe shqetësimi për të humbur diçka. Strehimi kundrejt të gjitha këtyre dobësive është urdhri hyjnor “Ji i drejtë siç je urdhëruar”.

Të gjithë profetët janë zgjedhur nga Allahu prej robërve të Tij dhe janë pejgamberë të Zotit të dërguar për udhëzimin e robërve. Detyrat e tyre janë: Së pari predikimi i bazave të besimit dhe stilin e jetës siç ka urdhëruar Krijuesi i Lartësuar ndaj shoqërive në të cilat janë dërguar, pastaj t’ua tregojnë atyre realisht se si bëhet kjo jetë në të njëjtën shoqëri.

Megjithatë, nuk ishte e lehtë që shoqëritë t’u besonin e t’u dorëzoheshin lajmëtarëve të Zotit qoftë nga frika e humbjes së statusit të tyre politik dhe ekonomik, qoftë nga heqja dorë prej stileve të tyre të zakonshme të jetesës të formuara nga nefsia dhe dëshirat e tyre. Ata jo vetëm që nuk e pranuan stilin e papërlyer të jetës që të dërguarit sollën nga Zoti (xh.xh.), i cili ishte më i përshtatshëm për natyrën njerëzore, por gjithashtu i detyruan profetët që të mos ndërhyjnë në rendin e tyre të vendosur, dhe për këtë arsye ose të flisnin siç donin ata, ose të largoheshin nga qyteti. Për t’i arritur këto qëllime, ata donin të përdornin si mjet prirjet natyrore në natyrshmërinë njerëzore.

Të mos harrojmë se ka kurthe të nefsit si pasuria, fama dhe epshi të cilat ndikojnë te vullneti i njeriut, madje që e shkrijnë nganjëherë atë. Përgjatë gjithë historisë së njerëzimit, këto kurthe janë ngritur gjithmonë kundër profetëve, ftuesve që ndjekin gjurmët e tyre, dijetarëve dhe njerëzve të kësaj kauze. Me fjalë të tjera, njeriu është në sprovë me këto kurthe.

Habibull-llahut (të Dashurit të Allahut) gjithashtu iu paraqitën oferta të ndryshme që e mahnitin njeriun në këmbim të braktisjes së çështjes së Zo-

tit. Ai siç ishte shembull i mirë për umetin e tij në çdo aspekt, ishte edhe shembulli më i mirë me qëndrimin e tij përballë këtyre ofertave tërheqëse.

Në vitin e tretë të profecisë, të parët e Mekës ndërmjetësuan te i Dërguari i Allahut nëpërmjet xhaxhait të tij, Ebu Talibit, me qëllim që ai ta braktiste predikimin e Islamit. Pasi edhe ai mori përgjigjen:

«Xhaxha, betohem në Allahun se, edhe nëse këta njerëz do të ma vendosnin diellin në njërën dorë dhe hënën në tjetrën, unë nuk do të hiqja dorë nga kauza ime.», ata filluan të provonin një mënyrë tjetër më ndryshe. Kështu që shkuan direkt te i Dërguari i Allahut (a.s.) dhe i thanë:

“Ti je i pastër në prejardhje dhe ke një gradë të lartë! Andaj po bën dhe po thua atë që askush nga arabët nuk e ka bërë dhe nuk e ka thënë deri më tani. Ke futur përçarje ndërmjet nesh. Na ke vënë kundër njëri-tjetrit. Cili është qëllimi yt që vepron kështu?

Nëse po e bën këtë për t’u bërë i pasur, ne do të të japim pasuri sa të duash. Askush të mos jetë më i pasur se ti ndër të gjitha fiset. Nëse dëshiron të jesh kryetar, do të të bëjmë kryetarin tonë menjëherë dhe do të jesh sundimtar i Mekës. Nëse mendon të martohesh me një grua fisnike, do të të japim cilëndo nga gratë më të bukura të kurejshëve.

Ne jemi gati të bëjmë çfarë të duash. Mjafton që të heqësh dorë nga kjo kauzë.»

Kundër mekasve, të cilët mendonin se një nga këto tri propozime ndoshta do ta tundonte të Dërguarin e Allahut si qenie njerëzore, Krenaria e Gjithësisë, Hz. Pejgamberi (a.s.), e shprehu me të madhe dhe qartë këtë të vërtetë:

«Unë nuk dua asgjë prej jush. As pasuri, as pronë, as sovranitet, as kryesi. Gjithçka që dua unë është kjo: Mos i adhuroni idhujt dhe adhuroni vetëm

فَالسَّابِقَ السَّابِقَ
وَالسَّابِقَ السَّابِقَ

(Hud, 112)

Allahun, i Cili është një...”

Zoti i Plotfuqishëm i tha të Dashurit të Tij, të cilin Ai e kishte edukuar, mbrojtur dhe ndihmuar gjatë gjithë jetës së tij, që ta përçonte atë që i ishte urdhëruar ashtu siç ishte urdhëruar dhe të mos u jepte rëndësi kurrë diskutimeve dhe botë-kuptimeve, të cilat cilësohen si «dëshira»,

që njerëzit i kishin formuar sipas botëkuptimeve të tyre:

«Prandaj gjykoji sipas asaj që të ka shpallur Allahu e mos i ndiq dëshirat e tyre të kota! Kujdes që ata mos të të nxisin të largohesh nga një pjesë e asaj që të ka shpallur Allahu! Nëse ata të kthejnë kurrizin e nuk dëgjojnë gjykimin tënd, atëherë ta dish se Allahu do vetëm që t'i dënojë për disa gjynahe të tyre. Në të vërtetë, shumë njerëz janë të pabindur.» (Maide, 49)

«Andaj, ti thirru dhe bëhu këmbëngulës, ashtu siç je urdhëruar, mos i ndiq epshet e tyre dhe thuaj: “Unë besoj çdo libër që e ka shpallur Allahu dhe jam urdhëruar që të gjykoj drejt midis jush; Allahu është Zoti ynë dhe Zoti i juaj. Veprat tona janë për ne, e veprat tuaja janë për ju. Midis nesh dhe jush nuk ka kurrfarë mosmarrëveshjeje. Allahu do të na tubojë të gjithëve dhe tek Ai do të kthehemi të gjithë.» (Shura, 15)

«Dhe tani, Ne të kemi vendosur ty në rrugën e drejtë të fesë, andaj ndiqe atë dhe mos shko pas dëshirave të atyre që nuk dinë!» (Xhathije, 18)

Ndonjëherë fshehja e së vërtetës tek qeniet njerëzore dhe devijimi nga e vërteta duke e shprehur atë në një mënyrë të ndryshme nga ajo që është, rrjedhin ose nga dobësia e vetë personit ose nga një ndikim i jashtëm. Ndërsa dobësia e brendshme mund të jetë dashuria për pasurinë, pozicionin dhe reputacionin e pajustificuar, ndikimi i jashtëm mund të jetë frika dhe shqetësimi për të humbur diçka. Strehimi kundrejt të gjitha këtyre dobësive është urdhri hyjnor: “Ji i drejtë siç je urdhëruar”.

Sahabët e nderuar, të cilët u edukuan nga vetë i Dërguari i Allahut (a.s.), gjithmonë shfaqnin reagimin profetik kundrejt propozimeve ndaj të cilave mund të anonin zemrat, pikërisht si Hz. Pejgamberi.

Në periudhën e udhëheqjes së Hz. Ebu Bekrit (r.a.), përgjatë luftërave që u bënë me bizantinët, ata donin t'i dekurajonin myslimanët nga xhihadi i tyre duke u ofruar disa përfitime të kësaj bote. Një komandanti si Halid ibn Velidit, i cili doli në mejdanin e luftës vetëm për të lartësuar fjalën e Allahut, iu bë ky propozim:

«O Halid! Ju jeni njerëz të uritur! A mund të luftoni ju me ne? Le t'ju japim një sasi ushqimesh apo një ngarkesë hurmash dhe largohuni e zhdokuni prej këtu. Ku e meritoni ju të mbretëroni në vendet si parajsë të kësaj bote?» Kundrejt këtij propozimi të ulët dhe këtyre kërcënimeve, sahabi i nderuar u përgjigj:

«Ne nuk jemi të poshtër si ju, që i bëni sexhde akçes (parasë) dhe adhuroni gratë. Neve na është premtuar ndihma e Allahut. Fjalë të tilla kemi dëgjuar shumë. Andaj, ose pranoni Islamin ose taksën – me kusht që ne të garantojmë sigurinë tuaj.»

I Dërguari i Allahut (a.s.), i cili e ka paralajmëruar umetin e tij për përçarjet që mund të ndodhin në të ardhmen, ndërsa na i kujton këto përçarje, gjithashtu na informon se disa njerëz do ta përdorin fenë e tyre për interesa të vogla të kësaj bote apo se do ta ndryshojnë fenë e tyre dhe do të devijojnë nga e vërteta:

“Disa njerëz do të dalin në Kohën e Fundit dhe do të përpiqen të fitojnë këtë botë duke përdorur fenë. Ata do të kamuflohen me lëkurën e qengjit për t'u dukur të butë para njerëzve. Gjuha e tyre është më e ëmbël se sheqeri, por zemrat e tyre janë zemra ujku.” (Tirmidhi, Zuhd)

“Përgëzoje këtë umet me ngritje në gradë dhe nder, lavdi në këtë botë dhe ahiret, ndihmë dhe fitore ndaj armikut! Kushdo prej tyre që bën një vepër për hir të kësaj bote, ndërkohë që ajo duhej të bëhej për ahiretin, ai nuk do të ketë pjesë në botën tjetër.” (Ahmed ibn Hanbel, V, 134.)

Pa dyshim, mënyra për t'i mbrojtur njerëzit nga dobësitë njerëzore që i tërheqin ata është njohja e të Dërguarit të Allahut nga afër, rendja pas veprave të mira dhe të jetuarit në një mjedis të sinqertë.

All-llahumme sal-li ala sejjidina Muhammed ue ala ahili ue sahbihî ue berik ue sel-lim!

Fëmijët tuaj qofshin më të mirë se ju

— Hashim Akin —

Sonte do të jemi mysafirë në një fshat në Burkina Faso për të shpërndarë Mus'hafet (Kuranët) amanet që kishim në dorë... Po, sidomos në mbrëmje për të vëzhguar nga afër disa gjëra të bukura... Hymë në fshat kah mbrëmja nëpër fusha me misër dhe prodhimet bujqësore vendase.

Arritëm mes një grupi shtëpish prej qerpiçi.

Zëri i Kuranit Fisnik gjithmonë u jep kënaqësi besimtarëve. Kështu ka qenë edhe në kohën e sahabëve, por edhe në kohët në vijim... Ky zë ndërka dikujt i jep kënaqësi, të tjerët mund t'i shqetësojë. Edhe kjo është normale. Nuk duhet të zemërohemi për këtë...

Ata që janë afër moshës tetëdhjetë vjeçare në Turqi përcjellin kujtime të dhimbshme që ta thyejnë zemrën të mësimin të Kuranit dhe zërit të tij. Më pas fillojnë të funksionojnë proceset e vështira dhe qendrat e improvizuara të trajnimit. Pas kësaj hynë në funksion kurset tona të cilat

duke konkurruar në luks dhe komoditet, u ofrojnë të gjitha llojet e mirësive nxënësve të këtij libri hyjnor. Thjesht për ta mësuar dhe për ta zbatuar në jetë...

Edhe unë tani dua t'ju çoj në një kurs tjetër. Sonte do të jemi mysafirë në një fshat në Burkina Faso për të shpërndarë Mus'hafet që i kemi amanet... Po, sidomos në mbrëmje për të vëzhguar nga afër disa gjëra të bukura... Hymë në fshat kah mbrëmja nëpër arat me misër dhe prodhimet

bujqësore vendase. Arritëm mes një grupi shtëpish të bëra me qerpiç.

Një grup i madh na mirëpriti. Ndërsa afroheshim, kuptonim se kishte më shumë njerëz. Aty kishte myslimanë të ulur grup-grupe sipas moshës dhe gjinisë, duke pritur me padurim... Të gjithë i përshëndetëm veç e veç. Edhe ata na e kthenin përshëndetjen me shumë sinqeritet dhe buzëqeshje. Thellë në sytë e tyre kishte një buzëqeshje ndryshe dhe një shenjë lumturie. Vëllezërit e huaj myslimanë kishin ardhur për herë të parë në fshatin e tyre dhe nxënësit do të preknin me dorë Mus'haf këtë mbrëmje...

Këtu edukimi zhvillohej vetëm rreth disa mus'hafëve. Ajri këtu duhet të jetë një cep i ndryshëm nga xheneti...

U ulëm në karrige të vendosura pranë murit. Tani erdhi edhe një grup mësuesish. Nga veshja e tyre dukej qartë se nuk ishin qytetarë të thjeshtë. Ata kënduan ilahi në kor për ne. Salavate, lavdërime për të Dërguarin e Allahut (s.a.s.)... Këta ishin mësuesit e fshatrave përreth... Ata erdhën aty edhe për të na thënë «mirë se erdhet», edhe për të na kujtuar ekzistencën e fshatit të tyre.

Pas tyre ishte një zjarr i ndezur që priste të ndizej edhe më shumë. Aty kishte vite që ndizej çdo natë ky zjarr. Çdo mbrëmje rreth të njëjtit zjarr, këta nxënës mësonin Kitabull-llahun (Librin e Allahut). Pas pak, do të fillonin sërish detyrën e kësaj mbrëmjeje... Njeriu ndonjëherë mund të bëhet xheloz edhe për drutë aty.

Pas momenteve të mirësearchjes, të gjithë burrat u ulën përpara dhe gratë prapa nesh. Sigurisht që nuk kishte qaq shumë karrige. Ata u ulën në tokë në sixhade plastike. Në këtë fshat ku nuk kishte energji elektrike, do të përfundonin bisedat fetare para namazit të akshamit dhe pas namazit do të do të fillonte diçka tjetër e mrekullueshme. Së pari ishin fjalimet përshëndetëse. Më vonë ishte radha jonë për të folur...

Kur na erdhi radha për një fjalim të shkurtër, unë u tregova atyre rastin e Usejd ibn Hudajrit (r.a.). Engjëjt vijnë këtu çdo natë për t'ju dëgjuar.", u thashë. Ata u gëzuan edhe më shumë. Pastaj vazhduan bisedat e vëllezërve të tjerë...

Erdhi koha dhe falëm namazin e akshamit. Pastaj nxënësit ndërsa bëhej lutja, e ndezën edhe më shumë zjarrin. Drunjat të mëdhenj u hodhën në të. Zjarri në lashtësi është ndezur si ndëshkim për Ibrahimin (a.s.)...

Kurse këtu po ndizej për të mësuar përmendësh

dhe për të recituar fjalën hyjnore. Nxënësit i kishin shkruar faqet që do të lexonin që në mëngjes në dërrasat e quajtura LOH. Ata i morën këto dhe ia kthyen shpinën zjarrit. Pastaj filluan të lexonin Kuran. Pikërisht këtu duhet të jetë një vend ku dynden engjëjt... Çfarë sharmi që ka zëri i Kuranit... Ai ka një bukuri dhe jep një kënaqësi tjetër në heshtjen e natës.

Ne filluam t'i shpërndanim me radhë Mus'hafët. Së pari, do të shpërndanim disa prej tyre dhe pastaj do t'ia linim shoqëruesit. Por ne e kryem të gjithë punën për të parë lumturinë në fytyrën e secilit. Ndërkohë morëm si dhuratë edhe loh-in e disa nxënësve.

Erdhi koha e lamtumirës. Rruga jonë për t'u kthyer ishte e gjatë... Nxënësit heshtën me një shenjë të lehtë.

Tani ishte fjalimi i lamtumirës... Ne u përcollëm dashurinë e vëllezërve tanë dashamirës duke u thënë: "Të mëdhenjtë tanë nga Turqia, të cilët na treguan rrugën dhe na bënë të takohemi me ju duke na treguar këto vende, ju dërgojnë përshëndetje dhe dhurata me ndjenjat e vëllazërisë edhe pse nuk ju kanë parë."

Dhurata më e bukur që na është bërë këtu ishte lutja: "FËMIJËT TUAJ QOFSHIN MË TË MIRË SE JU!" Kjo duhet të jetë ertësia që buron nga zemra e ndriçuar nga një libër i lexuar në errësirën e natës... Lutja për fëmijë si Ibrahim (a.s.)... Nëse ata do të jenë të mirë, do të thotë se mirësia do të vazhdojë.

O Allah, asnjë nga veprat tona të mira mos na e refuzo!

Kemi edhe shumë vëllezër të tjerë që na presin. Mos na ndaj ne prej tyre!

VETËDIJA NDAJ AMANETIT

Shprehja “mu’min”, që është edhe emri i përgjithshëm për të gjithë ata që besojnë Allahun, në të njëjtën kohë është edhe një nga emrat e bukur të Allahut, që shpreh se Ai është burimi i sigurisë, pra u jep siguri robërve të Tij ose i bën ata të besueshëm. Ai është që i pajisi edhe peygamberët e Vet me cilësinë e “amanetit” dhe i bëri ata njerëz të besueshëm. Nisur nga kjo, një “mu’min”, është edhe besimtar, edhe i sigurt, edhe i besueshëm.

Ndjenja e respektimit të amanetit është një element që i jep jetë besimit të mu’minëve. Ky hadith shumë domethënës e shpreh shumë qartë këtë të vërtetë dhe në të njëjtën kohë është edhe një paralajmërim i fuqishëm peygamberik:

“Padyshim se, kur Allahu (Xhel-le Xhelaluhu), dëshiron të shkatërrojë një rob, e heq turpin prej tij. Kur ia merr turpin, ai rob bëhet prej të dënuarve. Kur dënohet, ai zhvishet nga besueshmëria.

Kur i merret besueshmëria, ai bëhet tradhtar. Kur bëhet tradhtar, nuk mëshirohet më. Kur e humbet mëshirën (e Allahut), atë e zë mallkimi, bëhet i mallkuar. Dhe, kur e zë mallkimi e bëhet i mallkuar, këputet lidhja e tij me Islam!” (Ibn Maxhe, Fiten, 27.)

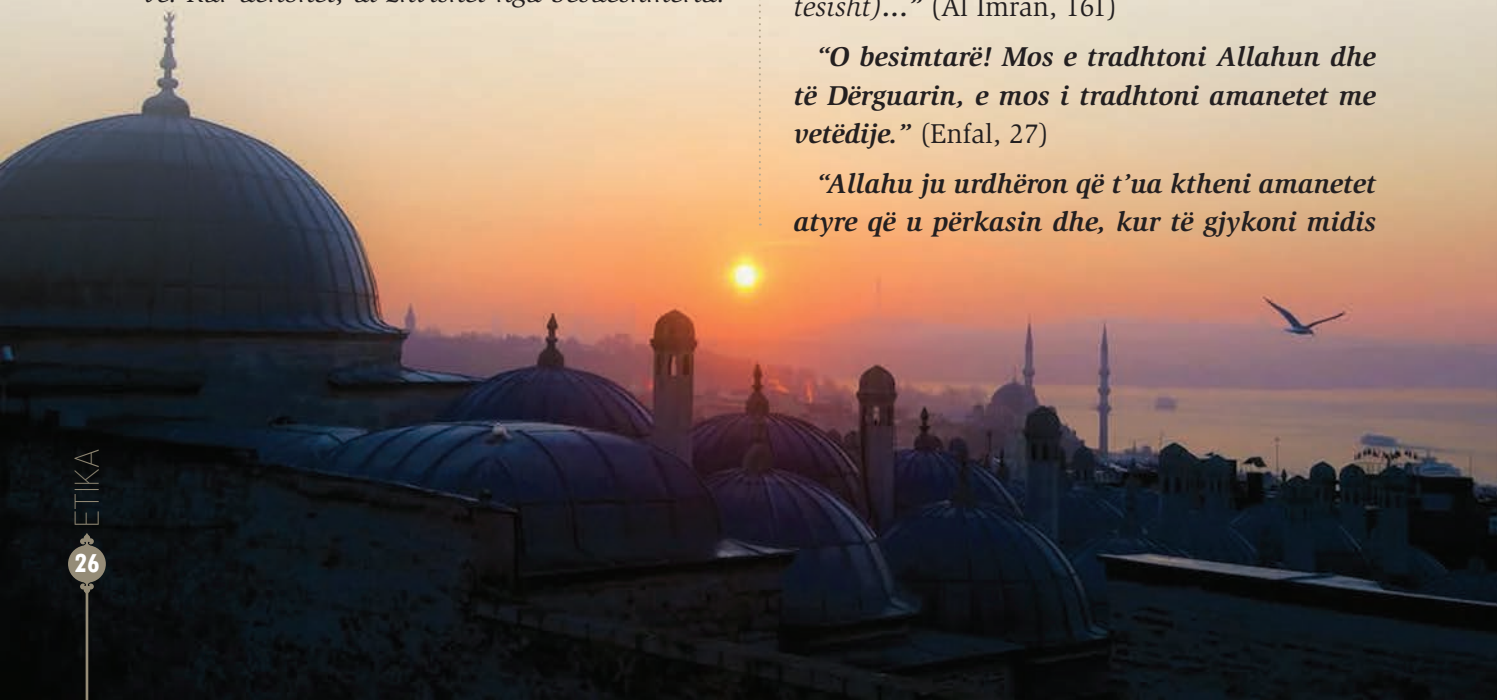
Ashtu siç shprehet edhe në hadithin fisnik, ndjenja e amanetit është një nga kushtet e përsosmërisë së besimit. Prandaj, për ta ruajtur atë me kujdes, Zoti ynë na e tërheq vëmendjen në mënyrë të shpeshtë:

“...Nëse i besoni njëri-tjetrit (dhe i lini ndonjë amanet), ai të cilit i është besuar (amaneti) le t’ia kthejë atë të zotit dhe t’i frikësohet Allahut në këtë çështje...” (Bekare, 283)

“...Kush e tradhton amanetin (merr padrejtësisht), në Ditën e Kiametit do të vijë i ngarkuar me atë që ka tradhtuar (ka marrë padrejtësisht)...” (Al Imran, 161)

“O besimtarë! Mos e tradhtoni Allahun dhe të Dërguarin, e mos i tradhtoni amanetet me vetëdije.” (Enfal, 27)

“Allahu ju urdhëron që t’ua ktheni amanetet atyre që u përkasin dhe, kur të gjykoni midis

njerëzve, të gjykoni me drejtësi..." (Nisa, 58)

"Emanet" është një nga pesë cilësitë e pejgamberëve. Pejgamberi ynë (a.s.), kishte fituar aq respekt ndër arabët e kohës së injorancës, sa që ata e thërrisnin me emrat "el-emin" dhe "es-sadik". Madje, Ebu Xhehli, që ishte armiku më i egër i Rasulullahut (a.s.), një ditë i thotë:

"O Muhammed! Unë nuk po them se je gënjeshtar. Por nuk e pranoj këtë ftesë që më ke sjellë..." Me këto fjalë, ai e pranonte vërtetësinë e tij, por nuk mund ta pranonte ftesën e Islamit që i bënte Pejgamberi (a.s.).

Kjo gjë shprehet edhe në një ajet fisnik, ku urdhërohet:

"...Në të vërtetë, nuk je ti ai që po mohojnë ata, por keqbërësit po mohojnë shpalljet e Allahut." (En'am, 33)

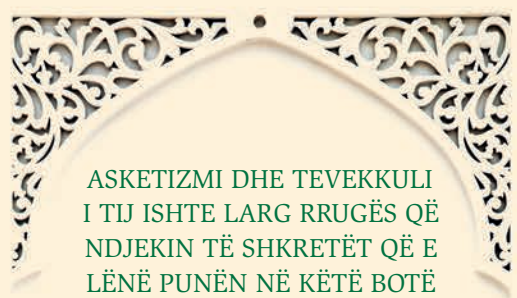
Për sa i përket "emanetit" dhe "besnikërisë", askush nuk mund të arrijë nivelin e Pejgamberit tonë (a.s.). Kjo ndodhi që ka transmetuar Abdullah bin Ebi'l-Hamsa (r.a.), është një shembull i bukur i gjendjes së Pejgamberit tonë (a.s.):

"Para se të bëhej Pejgamber, unë kisha bërë një tregti me të Dërguarin e Allahut. Unë hyra në borxh tek ai dhe u largova me premtimin se nëse priste pak, do t'ia sillja menjëherë. Mirëpo, unë e harrova premtimin që i dhashë. Kur u kujtova pas tre ditësh dhe shkova në vendin ku e kishim lënë për t'u takuar, e gjeta atë duke pritur në po të njëjtin vend. I Dërguari i Allahut, pa më qortuar për sjelljen time, më tha vetëm kaq: «O djalosh! Më mundove, kam tre ditë që po të pres këtu». (Ebu Daud, Edeb, 82/4996.)

Pejgamberi ynë (a.s.), njihej nga të gjithë për

karakterin e tij që ngjallte ndershmëri, drejtësi dhe siguri. Madje, edhe zonja fisnike dhe e ndershme mekase, nëna jonë Hadixhe (r.anha), për shkak se i admironte këto cilësi të tij, i propozoi për martesë.

Përfshi edhe hebreujt që ishin armiq të Islamit, kur njerëzit binin në kundërshti mes njëri-tjetrit, shkonin tek ai për shkak se i besonin drejtësisë dhe ndershmërisë së tij. Ndërsa i Dërguari i Allahut (a.s.), ua zgjidhte mosmarrëveshjet që kishin midis tyre.

ASKETIZMI DHE TEVEKKULI I TIJ ISHTE LARG RRUGËS QË NDJEKIN TË SHKRETËT QË E LËNË PUNËN NË KËTË BOTË DHE U SHTRIJNË DORËN NJERËZVE, SEPSE ASKETIZMI I VËRTETË NUK ËSHTË PRIVIMI NGA PASURIA, POR QË PASURIA TË MOS SUNDJË ZEMRËN.

Kur mbretit të Bizantit, Herakliut, i arriti letra e ftesës islame, Ebu Sufjani i cili në atë kohë ishte armik i përbetuar i Islamit, gjendej në Sham (Damask). Herakliu i bëri shumë pyetje Ebu Sufjanit në lidhje me Pejgamberin tonë (a.s.). Por në mënyrë të veçantë e pyeti se a ishte akuzuar më parë si gënjeshtar dhe a kishte ndodhur ndonjëherë që të mos e mbante fjalën. Edhe pse në atë kohë ishte armik i Islamit, Ebu Sufjani

u detyrua të thoshte të vërtetën se ai kurrë nuk kishte gënjyer dhe se gjithmonë e mbante fjalën e dhënë.

Kjo tregon se edhe ata që nuk e pranonin atë si pejgamber, nuk mund ta mohonin ndershmërinë dhe drejtësinë e tij. Kur Pejgamberi ynë (a.s.), emigroi (në Medinë), tek ai gjendeshin disa amanete që ia kishin lënë idhujtarët. Për këtë arsye, para se të largohej, Pejgamberi ynë (a.s.), i la Aliut (r.a.), detyrën që t'u kthente amanetet të zotëve të tyre. Shkurtimisht, myslimanë dhe jomyslimanë, të gjithë e respektonin atë. Ndjenja e drejtësisë e kishte brumosur zemrën e Rasulullahut (a.s.), në një mënyrë të tillë, sa që kur pa një grua që po thërriste fëmijën e saj duke i thënë: "Eja, shiko se çdo të jap!", e pyeti menjëherë, se

çfarë do t'i jepte. Kur gruaja tha se do t'i jepte disa hurma, ai tha:

“Nëse nuk do t'i kishte dhënë gjë, do të quhej si gënjeshtër.”

Këto ndjenja të Pejgamberit tonë (a.s.), nuk përfshinin vetëm njerëzit, por edhe kafshët. Njëherë, kur pa se një prej shokëve të tij po e ndillte kalin e vet duke u shtirur se kishte në dorë ushqim për të, u mërzit aq shumë, saqë e thirri shokun e vet dhe e qortoi. (shih. Buhari, Iman, 24.)

Njëherë tjetër, kur ishin duke u kthyer nga një udhëtim, dy sahabë kishin marrë të vegjlit e një zogu nga foleja dhe po i ledhatonin. Kur zogu nënë nuk i gjeti të vegjlit e saj në fole, filloi të përpëllte nga hidhërimi. Sapo e dëgjoi këtë ndodhi, Rasulullahu (a.s.), urdhëroi që të vegjlit të vendoseshin menjëherë në folenë e tyre dhe të mos e lëndonin zogun nënë. (shih. Ebu Daud, Xhihad, 112.)

Ndërsa Ibn-i Abbasi (r.a.), tregon:

“Një person, kishte shtrirë një kafshë për ta therur dhe po e mprihte thikën në sy të saj. Kur e pa, Rasulullahu (a.s.), i thotë: *«A mos dëshiron ta vdesësh disa herë!? Ta kishe mprehur thikën para se ta shtrije!»* (shih. IV, 257.)

Për shkak se Pejgamberi ynë (a.s.), i shihte krijesat me syrin e mëshirës së Krijuesit, e kishte ndaluar edhe prerjen e një dege peme të njomë. Po ashtu, ai na ka njoftuar se një grua besimtare shkoi në xhehenem për shkak se e kishte lënë të ngordhë prej urisë macen e saj; ndërsa një grua

gjynahqare fitoi mëshirën e Allahut, për shkak se i kishte dhënë ujë një qeni që po ngordhte nga etja. Kjo, sepse ai i shihte të gjitha krijesat si një amanet që i ka lënë Allahu i Madhëruar dhe dëshironte që besimtarët të jenë përfaqësuesit e sigurisë dhe paqes në tokë.

Nga kjo pikëpamje, çdo besimtar me vetëdijen se është umeti i një pejgamberi që gëzon virtytet “el-emin” dhe “es-sadik”, duhet të jetë besnik në fjalë e në vepër dhe njerëzit, madje të gjitha krijesat, duhet të jenë të sigurt prej dorës dhe gjuhës së tij. Ai duhet të shfaqë përreth vetes një karakter të fortë islam, sepse njerëzit i admirojnë personat me karakter të fortë, të matur e shembullor dhe i ndjekin gjurmët e tyre.

Pejgamberi ynë (a.s.), i cili dëshironte që ndjenja e amanetit të bëhej identiteti i personalitetit të besimtarëve, në një hadith fisnik, thotë:

“Ktheja amanetin atij që ta ka besuar. Mos e tradhto (as) atë që të ka tradhtuar!” (Ebu Daud, Buju, 79/3534.)

Gjithashtu, Pejgamberi ynë (a.s.), tradhtinë ndaj amanetit e ka konsideruar si shkak shkaktërimi, i cili e kthen jetën e kësaj bote në një skenë kiameti. Një ditë, kur ishte duke biseduar me shokët e tij, dikush e pyeti:

“Kur do të bëhet Kiameti?”

“Kur të humbasë amaneti, prite Kiametin!”, u përgjigj ai.

“Si do të humbë amaneti?”, pyeti ai përsëri.

“Kur punët t’u besohen njerëzve të paaftë, prite Kiametin!” (Buhari, Ilm, 2.)

Të gjitha mirësitë që i janë falur birit të njeriut, janë nga një amanet më vete. Pejgamberi ynë (a.s.), në Hutben e Lamtumirës, ka thënë:

“...Po ju lë një amanet të tillë, që po të kapeni fort pas tij, nuk keni për ta humbur rrugën. Ky amanet është Libri i Allahut dhe Suneti i Pejgamberit të Tij...” (Hakim, I, 171/318.)

Nisur nga kjo, Kurani Fisnik dhe Suneti i Pejgamberit tonë (a.s.), janë amanetet më të mëdha që na ka lënë Allahu dhe i Dërguari i Tij.

Po ashtu, Pejgamberi ynë (a.s.), ka thënë se besimtarët kanë përgjegjësi ndaj njeri-tjetrit; ata duhet të jenë të lidhur me njëri-tjetrin si tullat e një muri; ashtu si organet e trupit, edhe ata duhet të ndjejnë të njëjtën dhimbje që ndjen njëri prej tyre; dhe se të flesh i ngopur ndërkohë që fqinji është i uritur, nuk përputhet aspak me moralin islam. Shkurtimeisht, ai ka theksuar se besimtarët janë amanet i njëri-tjetrit.

Fakti që të parët tanë të nderuar osman, shfrytëzuan të gjitha mundësitë e asaj kohe për t’u shkuar në ndihmë besimtarëve në anën tjetër të botës, në Açe, nuk mund të shpjegohet ndryshe përveçse me ndjenjën e amanetit, e cila është pjesë e moralit islam. Po ashtu, edhe themelimi nga ana e tyre, i 26 mijë e më tepër vakëfeve për t’u shërbyer sa më shumë njerëzve, kafshëve, madje edhe bimëve, ishte si rezultat i konsiderimit të të gjitha krijesave si amanete hyjnore.

Të gjithë vëllezërit tanë në vendet myslimane, si Ballkan, Lindje të Mesme, Kaukaz dhe kudo që ka myslimanë, janë amanete të Zotit dhe të të parëve tanë Osman, si Sulltan Muradi, i cili ra dëshmor në Kosovë, si Sulltan Mehmet Fatihu, i cili çliroi Bosnjën, etj... Në luftën e Çanakalesë (Dardaneleve), gjyshërit tanë të këtyre vendeve erdhën dhe luftuan sup më sup me gjyshërit tanë në Çanakale dhe dhanë jetën për të njëjtin qëllim.

Nga ana tjetër, edhe atdheu ynë me shumë bukurie e mirësi, është një amanet shumë i rëndë-

sishëm për ne. Jetësimi i fesë, ruajtja e nderit, dinjitetit e pronës dhe valëvitja e dëlirë e flamurit kombëtar është e mundur vetëm me mbrojtjen e atdheut. Midis shumë urtësive të emigrimit të Pejgamberit tonë (a.s.), në Medine, është edhe sigurimi i një atdheu për të jetuar fenë të lirë.

Osmanët, të cilët njëherë e një kohë ishin vetëm një fis që përbëhej vetëm nga katërqind çadra, në sajë të respektit legjendar që treguan ndaj Kuranit Fisnik, u bën një shtet që u përhap në tre kontinente. Përveç kësaj, në kohën e Sulltan Javuz Selimit, “emanetet e shenjta¹” u sollën në Stamboll, në Pallatin Topkapë, ku u vendosën nëpër dhoma të veçanta ku vazhdimisht lexohet Kurani Fisnik. Kjo traditë, është filluar prej vetë Sulltan Javuz Selimit, i cili që i pari që lexoi Kurran në atë vend, ku do të vazhdojë të lexohet për shekuj të tërë. Të gjitha këto, tregojnë respektin e jashtëzakonshëm që kanë treguar të parët tanë. Ky është edhe një nga shkaqet që Osmanët arritën të gëzonin një mirësi të madhe hyjnore, duke sunduar me lavdi e madhështi për gjashtëqind e kusur vite.

Nuk duhet harruar se e fshehta që qëndron në themel të madhësisë në fushën materiale dhe të dukshme të kombeve, është respektimi i urtësive të botës shpirtërore. Madhështia gjashtëqindvjeçare e Osmanëve, të cilën nuk e ka gëzuar asnjë shtet tjetër islam, ka buruar nga rëndësia e jashtëzakonshme që i kanë dhënë ata botës shpirtërore.

Nisur nga kjo, detyra jonë, është të edukojmë dhe rritim një brez me besim, të lidhur me vlerat shpirtërore dhe atdhetare, sepse mbrojtja e besimit, nderit, dinjitetit, jetës dhe pronës është e mundur vetëm me mbrojtjen e atdheut. Ashtu siç na i kanë lënë trashëgim këto toka të parët tanë që kanë jetuar në to dhe i kanë mbrojtur me jetët dhe gjakun e tyre, ashtu edhe ne jemi të detyruar që këto toka t’ua përçojmë brezave të mëvonshëm, të lira, me thirrjen e Kuranit, ezanëve dhe flamurin që valëvitet i dëlirë. Allahu i Madhëruar, urdhëron:

“Pastaj, atë Ditë, do të pyeteni për mirësitë (e kësaj bote)!” (Tekathur, 8)

1. **Emanetet e Shenjta:** Sende të Pejgamberit tonë (a.s.), të disa shokëve të tij, familjes dhe të disa pejgamberëve të shkuar.

Mirësia më e madhe është feja jonë; është jetësimi i besimit tonë në një atdhe të lirë. Nëse nuk bëhet kujdes në vetëdijen e këtij amaneti, shembulli i gjendjes sonë do të jetë si gjendja e mjeruar dhe e hidhur e Palestinës dhe Mesxhdi Aksas, të cilat sot ndodhen në dhunën dhe push-timin e armiqve. Sa bukur ia përkujtojnë këtë të vërtetë brezave dhe shekujve, këto vargje të të ndjerit M. Akif Ersoj:

Atdheu pa zot, kapitullimin meriton,

Por nëse ti i del zot, ky atdhe s'kapitullon!..

Nga ana tjetër, popujt mund ta ruajnë vitalitetin e tyre në skenën e historisë në sajë të “kulturës” që u përshtatet strukturës së tyre. Në bazë të kësaj, edhe kultura është një amanet i rëndësishtëm. Dhe, trekëmbëshi mbi të cilën qëndron ky amanet, është **feja, gjuha dhe historia**.

Feja është rregullatore e jetës midis djepit dhe varrit, pra përmbledhja e ligjeve hyjnore që e përgatit robin për lumturinë e botës tjetër. Gjuha është mjete i shprehjes së të vërtetave që nxjerr në pah feja. Ndërsa historia është një pishtar që ndriçon rrugët e të ardhmes së popujve, duke analizuar shkaqet dhe pasojat e ngjarjeve brenda kuadrit të fesë dhe gjuhës. Për rrjedhojë, këto tri elemente nuk mund të mendohen kurrë të ndara nga njëra-tjetra.

T'i dalësh zot amanetit të trashëgimisë së fesë, gjuhës dhe historisë që na kanë lënë të parët tanë, pra amanetit kulturor, nuk do të thotë të merremi vetëm me restaurimin e veprave materiale që janë kthyer në gërmadha. E rëndësishme është rigjallërimi i shpirtit, entuziazmit dhe civilizimit të tyre, duke i përçarur këto edhe në brezat pasardhës.

Historia është dëshmitare se popujt dhe individët e organizojnë jetën e tyre në bazë të eksperiencave që kanë kaluar. Historia është kujtesa e popujve. Për këtë shkak, popujt gjithmonë kanë nevojë për të marrë mësim dhe udhëzim prej ndodhive historike. Nëse një popull e njeh historinë e tij të vërtetë dhe udhëzuesit e saj materialë e shpirtërorë dhe i respekton ashtu siç duhet, do të thotë se ai është një popull i përparuar dhe i madh. Nëse brezat e rinj e dinë historinë e tyre më mirë se të huajt dhe marrin mësimet e duhura prej të shkuarës, nuk kemi pse të shqetësohemi

për të ardhmen. Kurse ata që nuk mbështeten në të shkuarën e tyre, kurrë nuk mund të jenë të sigurt për të ardhmen e tyre. Prandaj, rrënjët tona duhet të shtrihen në të shkuarën, ndërsa degët në të ardhmen.

Gjithashtu, të pandehësh se shkenca e historisë është vetëm një mullar me ngjarje të pakuptimta, është një gabim shumë i madh. Shkenca e vërtetë e historisë është një shkencë plot me urtësi, e cila tregon bazat reale të së vërtetës dhe të së kotës, të së drejtës e të gabuarës në të shkuarën plot me ngjarje të popujve të botës. Për ta rregulluar në mënyrë të përsosur të ardhmen e popujve, është kusht që këto baza të njihen mirë dhe të nxirren mësimet e duhura prej tyre. Sa bukur shprehet i ndjeri M. Akif Ersoj:

“Përsëritje historike, thanë; Por a do të përsëritej nëse mësim do të ishte marrë!..”

E shkuara jonë na porosit se luani nuk mund të futet në kafaz. Ashtu siç nuk e nxë kafazi luanin, ashtu edhe populli nuk robërohet nëse i ruan cilësitë e veta. Të parët tanë ishin një shoqëri e ngritur mbi themelet e besimit. Ata i mbrojtën me jetë vlerat e tyre materiale e shpirtërore dhe kurrë nuk u poshtëruan.

Kur ne të bashkohemi me vlerat shpirtërore të të parëve tanë, atëherë do të mund t'i bartim me dinjitet amanetet e shenjta që ata na kanë lënë. Përndryshe, të rrimë e të shohim të heshtur shkatërrimin materialo-shpirtëror të vlerave tona, është një indiferencë e tmerrshme e cila do të përfundojë me humbjen e amanetit. Për mbrojtjen e amaneteve për të cilat janë sakrifikuar shumë jetë, duhet të përpiqemi sot me sa të kemi mundësi, me qëllim që nesër të mos jemi të detyruar të paguajmë përsëri çmime të shtrenjta. Është e vërtetë historike se amanetet që nuk janë ruajtur, kanë humbur dhe nuk janë rikthyer më derisa janë merituar përsëri.

Zoti ynë na ndihmoftë ne dhe brezat e mëvonshëm në ruajtjen e amaneteve tona të shenjta! Po ashtu, na ruajtë edhe nga rënia në batakun e pavetëdijes në lidhje me këtë çështje dhe na bëftë të gjithëve prej atyre që e kryejnë siç duhet detyrën e tyre në ruajtjen e amaneteve që kanë mbi supe, duke shkuar tek Zoti ynë me zemër të pastër!

Amin!

EDHE DIJETARËT DO TË MERREN NË LLOGARI

— M. Jashar Kandemir —

Të gjithë janë përgjegjës për ato që bëjnë në këtë botë. Kurse dijetarët, të cilëve Allahu i Plotfuqishëm u ka dhënë dituri, janë përgjegjës edhe për ato që bëjnë, edhe për ato që thonë. Sidomos nëse flasin në kundërshtim me të vërtetën dhe bëjnë të kundërtën e asaj që u rekomandojnë njerëzve, atëherë gjendja e tyre është akoma më keq...

ÇDO E ARDHME ËSHTË AFËR

O vëllezër dijetarë, të cilët Allahu ju ka bekuar me mirësinë e diturisë! Të mos harrojmë se bota është një vend sprove. Të mos e nxjerrim nga mendja se në botën tjetër, çdo dijetar do të pyetet: «Çfarë ke bërë me diturinë tënde?» Para së gjithash, ne jemi robër. Si gjithë të tjerët, ne duhet ta mësojmë dhe zbatojmë fenë tonë në mënyrën më të mirë. Problemi ynë më i madh është të edukojmë nefsën tonë. Qëllimi ynë më i madh është që ta adhurojmë Allahun në nivelin e ihsanit, pra, sikur e shohim Atë. Ne dalim në audiencën e Allahut Teala për ta adhuroar Atë, por mendja jonë është te interesat e kësaj bote. Ne nuk po mundemi ta kapim nefsën për veshi dhe ta sjellim mbi shtrojtën e namazit. Nuk po mundemi t'i kryejmë detyrat tona ndaj Allahut (xh.xh.), siç duhet. Nga ana tjetër, nuk po mundemi ta shikojmë njëri-tjetrin me dashuri, miqësi dhe vëllazëri. Edhe kur jemi duke buzëqeshur me njëri-tjetrin, bëjmë një llogaritje fitimi se si mund të përfitoj nga ky njeri. Megjithatë, detyra kryesore

e atyre që lexojnë dhe shkruajnë me mëshirën e Allahut është t'i udhëzojnë vëllezërit tanë fetarë në përpjekjet e tyre për t'u bërë robër më të mirë të Allahut. Kjo është një.

E dyta, është të jemi të sinqertë me njerëzit tanë dhe t'ua paraqesim atyre të vërtetat në një mënyrë që i ka hije dijetarit. Është të jemi të respektueshëm ndaj të parëve tanë të cilët për qindra vite me radhë u përpoqën t'ua mësojnë fenë e Allahut robërve të Allahut në mënyrën më të mirë dhe më të saktë në kohën e tyre. Është që të mos i lëvizim gurët e themelit duke menduar se ne mund të shtypemi nën to. Është të mos hyjmë në atmosferën “vetëm unë them të vërtetën” sikur po themi: “Mallrat më të mira gjenden në dyqanin tonë.”, dhe të mos i mashtrojmë disa njerëz naivë apo të dobët për interesin dhe famën tonë në këtë botë dy ditore.

Nëse besojmë në Allahun (xh.xh.) dhe në Ditën e Gjykimit, duhet të jemi të ndershëm. Nuk duhet t'ua shesim sapunin për djathë atyre që nuk dinë se çfarë është djathi. Kur ata që na duartrokasën sot ta shohin të vërtetën në Ditën e Gjykimit, do të na thonë duke na kapur për fyti: “Pse ma mësuat fenë gabim? Pse më penguat që ta zbatoja më mirë fenë dhe të fitoja pëlqimin e Allahut?» Më e rëndësishmja, të mos harrojmë se Allahu i Madhëruar do të na marrë në llogari duke na pyetur: «Pse i mashtruat robërit e Mi?» Të mos e harrojmë edhe këtë se, çdo e ardhme është afër.

Kjo botë është një vendkalim, jo një vendstrehim. A keni parë ndonjëherë një shtëpi të ndërtuar mbi urë? Allahu i Plotfuqishëm na e begatoftë edhe këtë botë, edhe botën tjetër.

KOHA RRJEDH SI UJI

— Bestami Jazgan —

Ne e shndërrojmë ujin e mbledhur në digë në energji elektrike, apo jo? Meqë nuk mund ta ndalojmë kohën, atëherë le të ndërtojmë një digë para tij me durim dhe përpjekje...

Le ta mbushim me mirësi. Siç ndriçon botën tonë energjia elektrike, edhe mirësitë që i mbledhim aty le të na ndriçojnë edhe këtë botë, edhe botën tjetër...

Le të hapet tryeza e fjalës, le të përhapet aroma e miskut. Nëse miqtë janë gati, le të fillojë biseda.

Poeti thotë: “Koha e shkatërron trupin/ Koha rrjedh si ujë.” Po ju çfarë mendoni për këtë, çfarë thoni, o të nderuar?

- Askush nuk e ka zgjidhur misterin e kohës deri më tani. Nëse thoni pse, përgjigja është se mund ta ndaloni rrjedhën e lumit për një kohë duke ndërtuar një digë përpara tij. Mund të bllokoni ajrin në një tullumbace. Por nuk ka asnjë mundësi për të ndalur lumin e kohës. Intelektualisht kam një mendim për të thënë në lidhje me çdo gjë, por e kam të pamundur të them diçka për kohën. Andaj nuk dua të mendoj shumë dhe të humbas në pusin e kohës. Për këtë arsye, dua të ushtroj të drejtën time për të heshtur në lidhje me këtë çështje. Epo, nëse unë e mbyll gojën, pasqyrat nuk heshtin. Sa herë që dal përballë tyre, më kujtohet poezia e Xhahit Sitkiut: “Mos vallë ka rënë borë në flokët e mi, ç’është kjo punë kështu?/ A është e imja kjo fytyrë me vija, o Zot?/ Po rrathët e zinj poshtë syve/ Pse dukeni kështu armiqësorë/ Pasqyrat që i njoh si miq prej vitesh?”

- Mos u shqetëso shumë për këto gjëra boshe, mendje. Shkenca ka gjetur një zgjidhje edhe për problemin tënd, mendoj se nuk e dije. Edhe pse gjyshi im ishte shtatëdhjetë vjeç, ai nuk kishte ndry-

shim nga një i ri. Nuk mund të shihje një rrudhë në fytyrën e tij ose një fije të bardhë te flokët. Sepse e tërhiqte fytyrën dhe i lyente flokët. Edhe unë do të bëj si ai në të ardhmen. Nuk mund të lejoj askënd të më shohë si të moshuar.

- O nefs, edhe ti je i rrezikshëm! Gjyshi yt i zgjuar mund të na bëjë të besojmë në rininë e tij duke bërë atë që thotë, por a e beson ai këtë? Le të themi se edhe ai e beson këtë, por çfarë thonë sytë dhe gjunjët e tij? Shembulli i digës që dha mendja, më bëri përshtypje. Ne e shndërrojmë ujin e mbledhur në digë në energji elektrike, apo jo? Meqë kohën nuk e ndalim dot, le t'i ngremë një digë përpara me durim dhe përpjekje... Ta mbushim me mirësi. Siç e ndriçon botën energjia elektrike, edhe mirësitë që i mbledhim aty le të ndriçojnë edhe këtë botë, edhe ahiretin tonë...

- Pa shikoje zemrën! Pastaj mua më thonë interesaxhi. Ajo dëshiron të shpëtojë jetën e saj të përtejme, e lëre më këtë vend, me atë që ka bërë në këtë botë.

- Po, dua, o nefs. Sepse kjo botë për ne është ara e botës së përtejme. Kush mbjell mirësi, korr mirësi. Kush mbjell ligësi, korr ligësi. Gjithsesi, shembulli yt i bojës ishte shumë interesant.

- Nëse të pëlqeu, mund të t'i lyej menjëherë flokët dhe mjekrën, o zemër. Rinia u ka hije të gjithëve. Po, kostoja e bojës është prej meje. Them të mos e humbasësh këtë mundësi. E di, jo gjithmonë jam kaq bujar!

- Faleminderit, vëlla nefs. Jam e kënaqur me bojën time. Ashtu siç e falënderoj Allahun për flokët e zinj, e falënderoj edhe për flokët e bardhë. Shyqyr Zotit që nuk i kemi zbardhur këto flokë në mulli. Nëse kërkohet domosdoshmërisht një bojë, do të jemi gjithmonë të qetë nëse i bëjmë me bojën e Zotit. Çfarë ka thënë Hz. Junusi: «Në daç jepi jetë, në daç vrite/Në daç bëje për të qarë, në daç bëje për të qeshur/ Junus Emre është robi Yt./ Edhe mirësia Jote është e këndshme, edhe zemërimi yt është i këndshëm.» Nëse veshim rrobat e durimit, mbështjellim brezin e përpjekjes rreth belit, hyjmë në derën e kënaqësisë dhe ulemi në pozitën e robërisë ndaj Zotit, shpresoj që çdo gjendje e jona do të jetë mirë.

- A edhe pleqëria është e mirë?

- Po mendje. Një pemë çel lule. O Zot, çfarë bukurie, themi. Kur gjethet e lules bien, mërzitemi. Por miq, nëse lulja nuk i lëshon gjethet, si do të bëhet fruta? Në të vërtetë, si do të kemi fëmijë dhe nipër e mbesa nëse nuk plakemi? Paraardhësit tanë kanë

thënë: «Fëmija është kapital, nipat dhe mbesat janë fitim.»

Pak më parë nefsi foli për gjyshin e tij. Nëse ai person nuk do të kishte pranuar të ishte gjysh, a do të kishte një nip?

- Ke të drejtë, zemër, unë si mendje nuk e dua aspak pleqërinë. Dua ta mbaj dorën e kohës dhe të ec pa u plakur.

- Edhe kjo është një dëshirë e mirë, mendje. Atëherë më lejoni t'ju tregoj sekretin e të qëndruarit të rinj.

- Thuaje menjëherë!

- Ooo nefs, po shoh që sytë e tu kanë filluar të shkëlqejnë fort. Së pari, më lejoni t'ju tregoj sekretin e mbajtjes së kohës për dore. Hazreti Aliu (r.a.), ka thënë: “Nëse nuk dëshironi të vdisni kurrë, lini një vepër të pavdekshme.”

Tani, le të vijmë te sekretin e të qenët i ri: Një herë, Profeti (a.s.), i tha një gruajë të vjetër se ajo nuk mund të hynte në xhenet me atë gjendje të saj. Kur gruaja e shkretë u mërziti, Hz. Pejgamberi deklaroi se të gjithë do të ishin të rinj në xhenet. Ja pra, eliksiri i rinisë së përjetshme: Le të bëjmë gjëra që do të na çojnë në xhenet, në mënyrë që të qëndrojmë të rinj përgjithmonë.

Le ta vlerësojmë botën aq sa vlen. Kjo botë nuk i ka mbetur askujt dhe nuk do të na mbesë as neve. Të mos harrojmë edhe këtë: Bota nuk do të na lëshojë derisa ne ta lëmë botën. Poeti nuk ka thënë kot: “Ujërat kanë rrjedhur gjithmonë/Është tharë, i ka kaluar koha/Shumë mbretër dhe sulltanë/E lanë fronin dhe ikën./ Bota është një dritare / Kushdo që erdhi shikoi dhe iku.»

Kjo botë është një vendkalim, jo një vendstrehim. A keni parë ndonjëherë një shtëpi të ndërtuar mbi urë? Allahu i Plotfuqishëm na e begatoftë edhe këtë botë, edhe botën tjetër.

Dinjiteti njerëzor

Pohimi kuranor më eksplisit rreth dinjitetit (kera-meh) njerëzor gjendet në një deklaratë të përgjithshme dhe të pakushtëzuar në të cilën thuhet: “Në të vërtetë, Ne i kemi dhënë dinjitet bijve të Ademit... dhe i kemi ngritur lart mbi pjesën më të madhe të krijimit tonë”. (17:70). Tabloja e përgjithshme që del nga ky verset gjendet e përmbledhur në pohimin e bërë nga komentuesi i Kuranit, el-Alusi, sipas të cilit: “secili prej pjesëtarëve të racës njerëzore, përfshi të devotshmit apo mëkatarët, janë të pajisur me dinjitet.” Juristët dhe komentatorët e shekullit të XX kanë vërejtur se dinjiteti njerëzor nuk fitohet përmes veprave të mira; ai është një dhuratë ose hir nga Zoti dhe se dinjiteti njerëzor është një e drejtë natyrore dhe absolute i cili është i pranishëm në çdo person që nga momenti i lindjes. Dinjiteti është diçka natyrore dhe i dhënë nga Zoti, prandaj asnjë shtet nuk duhet t’i privojë njerëzit nga ai. Sa i përket çështjes nëse dinjiteti mbetet i paprekur edhe në rastin e një kriminelit, përgjigja e përgjithshme ndaj kësaj çështjeje ka qenë pohuese. I vetmi kusht i vënë është se dinjiteti i një kriminelit është pjesërisht i kompromentuar në masën që vendimi i gjykatës ose ndëshkimi i dhënë duhet zbatuar. Përtej kësaj, dinjiteti personal i të burgosurit duhet zbatuar dhe mbrojtur. Të burgosurit nuk duhet t’i nënshtrohen poshtërimit dhe as të privohen nga e drejta e tyre për gjërat jetike.

Përmendja e pajisjes së njerëzimit me një favor të veçantë hyjnor shpjegohet më tej, në vende të tjera të tekstit kuranor, ku flitet mbi manifestimin e dinjitetit njerëzor, ku, për shembull, deklarohet se pozita shpirtërore e qenieve njerëzore është më e lartë se ajo e engjëjve (7:11). Në këtë ajet, engjëjve dhe Iblisit (Satanait) i kërkohet: “Përruljuni

në sexhde Ademit!” - Të gjithë iu përrulën, përveç Iblisit”. Siç rrëfëhet edhe në një ajet tjetër, Iblisi e mbrojti superioritetin e tij duke thënë: “Unë jam më i mirë se ai. Mua më ke krijuar prej zjarrit, kurse atë prej balte”. Pakënaqësia e Zotit me këtë përgjigje iu shpreh Iblisit në formë pyetjeje: “O Iblis, ç’të pengoi ty që të mos përruleshe në sexhde para atij që e kam krijuar Vetë me duart e Mia?” (38:75-76).

Tema është rimarrë sërish në një tjetër kontekst ku Zoti i deklaroi qëllimin e tij, në lidhje me krijimin e njeriut, engjëjve: “Unë do të krijoj një mëkëmbës në tokë”. Teksti vazhdon duke përmendur protestën e engjëjve të cilët thanë: “Ne të madhërojmë, të lavdërojmë dhe të lartësojmë ashtu si të takon Ty, ndërsa njeriu është i prirur të shkaktoj çrregullime e të derdhë gjak në tokë.” Më pas engjëjve u thuhet nga Zoti: “Unë di atë që ju nuk dini”. Menjëherë pas kësaj hasim pohimin se “Allahu ia mësoi Ademit emrat e të gjitha gjërave...” (2:30-32), i cili duket se sugjeron faktin se dija dhe aftësia për të mësuar janë relevante për dinjitetin dhe fisnikërinë e njeriut. Një nivel intimiteti dhe afërsie me Zotin tregohet në pohimin kuranor “Unë e krijova Ademin me duart e Mia”. Në shumicën e herëve të tjera ku përmendet krijimi i Zotit thuhet se kur Ai dëshiron diçka i thotë bëhu dhe ajo materializohet menjëherë. Afërsia e njeriut me Zotin tregohet më qartësisht në pohimin: “Unë fryva brenda tij nga Shpirti Im” (38:72).

Superioriteti shpirtëror i njerëzimit, i përmendur në ajetet e marra në shqyrtim deri më tani, plotësohet më tej duke përmendur përbërjen fizike të njeriut. Në disa ajete kuranore Zoti deklaroi: “Në të vërtetë, Ne e krijuam njeriun në trajtën më të përkryer” dhe “Ai jua ka dhënë trajtat, jua ka bërë

të bukura.” Në një hadith raportohet se një ditë Profeti po qëndronte përpara Qabesë, vendi më i shenjtë i Islamit, dhe në një gjuhë simbolike tha: “Ti je më e kulluara dhe më me dinjitet, por pasha Atë në dorën e të cilit është jeta e Muhamedit, shenjtëria dhe nderi i një besimtari, jeta dhe pasuria e tij, janë shumë më të mëdha në sytë e Zotit”

Vizioni kuranor për dinjitetin e sojit njerëzor vlen, gjithashtu, edhe për bashkësinë myslimane, të cilën Zoti e ka ngritur në një pozitë nderi (el-izzeh) menjëherë pas vetes dhe të Dërguarit të Tij (63:8). Kurani e emëron bashkësinë myslimane (ymet) si një “bashkësi të moderuar (umet uasaten - 2:143), e angazhuar në promovimin e së mirës dhe refuzimin e së ligës (3:110) dhe e kushtuar ndaj mbrojtjes së të vërtetës dhe drejtësisë (3:103). Me fjalët e Kuranit të Shenjtë: “Besimtarët dhe besimtares janë miq për njëri-tjetrin. Ata urdhërojnë që të bëhen vepra të mira dhe i ndalojnë të këqijat” (9:71). Kësaj i është dhënë një manifestim më konkret në hadithin e mëposhtëm: “Nëse ndonjë prej jush sheh diçka të ligë ai duhet ta ndreqë atë me dorën e tij, nëse nuk është i aftë ta bëjë një gjë të tillë, atëherë duhet ndreqë me gjuhën e tij dhe nëse nuk është i aftë të bëjë as këtë, atëherë (le ta refuzojë atë) me zemër. Por ky është besimi më i dobët.” Kjo i drejtohet në mënyrë të hapur të gjithë qenieve njerëzore. Në burimet tekstuale nuk gjejmë asnjë evidencë në të cilën të pohohet se jomuslimanët nuk duhet të marrin pjesë në urdhërimin për mirë dhe ndalimin nga e keqja dhe nga korrupsioni e kalbëzimi që rrezikon individët dhe shoqëritë. Në dy thënie të tjera, Profeti ka thënë: “Ana më e bukur e besimit është të kesh sjellje të hirshme” si edhe “Unë jam dërguar në mënyrë që të përsos vlerat morale (midis jush)”

Të drejtat dhe detyrat janë manifestime të dinjitetit njerëzor në të gjitha traditat e mëdha ligjore dhe këtu nuk bën përjashtim as Sheriati. Midis sistemeve ligjore mund të hasen disa dallime në orientim, por për sa i përket Ligjit Islam theksi nuk bie shumë mbi të drejtat dhe obligimet, por mbi drejtësinë. Një qasje e balancuar ndaj të drejtave dhe detyrave është thelbësore për konceptin e drejtësisë në të gjithë traditat kryesore ligjore. Sidoqoftë, sistemet ligjore janë modeluar, në një farë mase, nga bazat filozofike të vizionit të shoqërisë dhe nga një përzierje e balancuar e të drejtave dhe detyrimeve. Tradita liberale

perëndimore dhe mbrojtja e fuqishme që ajo i bën individualizmit manifestohet, për pasojë, në vënien e një theksi më të madh mbi të drejtat, ndërsa koncepti islam i drejtësisë ndikohet nga theksi që ai vë mbi spiritualitetin dhe etikën si dhe mënyrën se si kuptohen direktivat e tekstit të shpallur nga racionaliteti dhe interpretimi. Në rastin e Islamit, theksimi priret më shumë të bie mbi detyrimet dhe respektimin për të drejtat e tjetrit se sa mbi ato personale. Rrjedhimisht, Ligji Islam ka anuar më shumë nga detyrimet se sa të drejtat. Këtë temë e kam trajtuar në një tjetër shkrim dhe kam hedhur idenë se dinjiteti njerëzor siguron një bazë më objektive për një doktrinë moderne të të drejtave të njeriut në Islam. Mendoj se kjo duhet parë si më e preferueshme se sa qasja e bazuar mbi të drejtat, e diskursit të të drejtave të njeriut që u artikulua në “Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut” të vitit 1948. Kjo e fundit vendos një theks më të madh mbi të drejtat krahasuar me obligimet, njësoj siç neglizhon, gjithashtu, edhe të drejtat kolektive të anëtarëve të komuniteteve që janë diskutuar gjerësisht dhe deri në një farë mase edhe ratifikuar nga dy traktate të mëvonshme mbi të drejtat ekonomike dhe mbi të drejtat kulturore dhe sociale, të cilat së bashku me UDHR-në përbëjnë Kartën Ndërkombëtare të të Drejtave.

Megjithatë, hulumtimi im tregon se një qasje ndaj të drejtave të njeriut që bazohet më shumë mbi të drejtat nuk është në harmoni të plotë me temën dhe shqetësimin qendror të Kuranit rreth drejtësisë. Nëse drejtësia, siç është e natyrshme, nënkupton një përzierje të të drejtave dhe detyrave, atëherë një qasje dhe një theksim i njëanshëm mbi njërin prej tyre është i pasaktë. Për më tepër, kritikët kanë shprehur shqetësimin se dinjiteti është një koncept moral dhe jo ligjor, prandaj dhunimi i dinjitetit njerëzor nuk është njësoj si dhunimi i një të drejte. Sips Donnoly: “Të dhunosh një të drejtë shkon shumë më përtej se sa thjesht të dështosh në përbushjen e një standardi të lartë moral.” Një përgjigje e pjesshme ndaj kësaj kritike është se pesë qëllimet e sheriatit (mekasid) të njohura si darurijat (të cilave i është shtuar edhe një e gjashtë, d.m.th. ruajtja e nderit (el-ird) personal) e kuptojnë dinjitetin njerëzor sipas një koncepti të bazuar mbi të drejtat. Megjithatë, në vijim do ta shqyrtoj më gjerësisht këtë temë në diskutimin tim të doktrinës juridike.

TELEVIZORËT dhe të vetmuarit

— Psik. Tuba Sëkmen —

Nëse shohim format dhe vendin që kanë uzurpuar sot në jetën tonë televizorët, të cilët ditët e para kur hynë në shtëpitë tona transmetonin vetëm në një orë të caktuar të ditës, një kanal të vetëm dhe bardhë e zi, mund të themi se janë zhvilluar shumë.... Më parë, ngaqë në një lagje vetëm disa shtëpi kishin televizorë, shumë familje mblidheshin bashkë dhe njerëzit socializoheshin. Ndërsa tani numri i televizorëve nëpër shtëpi është rritur dhe në të njëjtën mënyrë edhe vetmia e njerëzve.

Tashmë ndjekja e televizorit për familjet është bërë mënyra më e lirë dhe e lehtë për t'u argëtuar. Një produksion bën transmetime 24 orë në kanale të ndryshme, me lloj-lloj programesh që ndryshojnë sipas dëshirës së njerëzve dhe që ia vlen për secilin të ndiqen në çdo moment.

Programet televizive që përgatiteshin njëzet vite më parë ishin programe familjare që ndiqeshin

edhe nga të rriturit, edhe nga të vegjlit. Të njëjtin program mund ta ndiqnin të gjithë, nga më i moshuari, deri te më i riu. Madje të dielën ekzistonte një program shumë i bukur dhe familjar. Ditën e diel uleshim, ndiqnim këtë program dhe bisedonim rreth tij. Kjo gjendje na bën të themi “Eh, ikën ato ditë!”

Pronarët e kanaleve të cilët kërkojnë të sfidojnë ambientin konkurrues i cili është nxehur nga shtimi i numrit të kanaleve transmetuese, kanë filluar të formojnë masa ta veçanta objektive për veten e tyre. Për shembull programe që u interesojnë grave shtëpiake, fëmijëve të vegjël, dashamirësve të sportit, shikuesve të lajmeve, atyre që u pëlqen historia dhe udhëtimi... Në secilin grup që mund të bëni pjesë, ka programe televizive që janë përgatitur posaçërisht për grupin tuaj... Këtë në çdo çast që dëshironi, mund të gjeni prodhimin tuaj të preferuar...

Ky ndryshim dhe kjo larmi e programeve televizive, edhe pse synon të paraqesë argëtim për njerëzit, ka filluar të ngjallë impulsivitetin e pjesëtarëve të familjes për përdorimin e telekomandës së televizorit. Madje edhe më i vogli i shtëpisë i kërkon babait të hapë kanalin e filmave vizatimor ndërkohë që ai ndjek lajmet. Adoleshenti që ndjek lajmet sportive, është kureshtar për rezultatin e ndeshjes. Nëna që shkon e vjen në kuzhinë e ka mendjen te seriali (telenovela). Dikush tjetër thotë se tashmë kanë mbaruar reklamat te kanali i konkursit. Për fat të keq, tashmë pjesëtarët e familjes nuk janë të gjithë të lumtur në të njëjtën kohë ndërkohë që ndjekin televizor.

Kjo gjendje patjetër që është në favor të prodhuesve të televizorëve dhe shitësve të tyre. Ata të cilët janë mërziur nga lufta për të ndjekur programet e preferuara, zgjedhin rrugën e blerjes së televizorit të dytë, madje edhe atij të tretit për shtëpinë e tyre. Tashmë edhe televizorët i kanë holluar dhe bërë më elegantë dhe ngaqë montohen në mur, nuk zënë edhe shumë vend. Ofertat e shitjes u paraqesin konsumatorëve mundësi tërheqëse.

Ndërkohë që debatohet nëse televizori duhet apo nuk duhet të ekzistojë në shtëpi, tashmë familjet në shtëpitë e të cilëve ka televizor, kanë filluar ta shtojnë masën e kësaj makinerie duke e vendosur atë në dhomat e fëmijëve, madje edhe në kuzhinë. Pjesëtarët e familjes kanë filluar të qëndrojnë në dhoma të ndryshme, fëmijët nuk mësojnë më në dhomat e tyre, është ndërprerë edhe biseda në tavolinë, tashmë nuk i ka ngelur kuptim as ngrënies së ushqimit në të njëjtën tavolinë.

Bashkë me shtimin e numrit të televizorëve në shtëpi, shtohet edhe numri i telekomandave. Kjo gjendje në fillim i gëzon të gjithë, sepse secili ndjen se është i lirë të zgjedhë programin që dëshiron. Kështu zhduket detyrimi i sakrificës për pjesëtarët e tjerë të familjes. Zëri i sonancës shumëngjyrëshe ndërpritet dhe në të njëjtën shtëpi formohen botë të ndryshme. Dashamirësi i sportit ndjek vetëm kanalet sportive, dashamirësi i muzikës ndjek vetëm kanalet muzikore, kureshtari i lajmeve ndjek vetëm kanalet e lajmeve dhe në këtë mënyrë fushat e interesit dhe përzgjedhjet ndryshohen në mënyrën më radikale.

Ngaqë telekomandat bëhen pronë personale, rritet edhe më shumë koha e humbur përpara televizorit. Si përfundim brenda familjes formohen individë me forcë të njëanshme dhe shumë

të ndryshëm nga njëri-tjetri. Pjesëtarët e familjes largohen nga njëri-tjetri; po ashtu ata largohen nga njëri-tjetri edhe në shumë çështje të tjera si pikëpamjet e jetës, koncepti i vlerës, fushat e interesit, uniteti emocional dhe përzgjedhjet.

Në fakt debati i familjes për të rënë ose për të mos rënë në kompromisin e ndjekjes së bashku të një programi është një rrugë më cilësore komunikimi se sa tërheqja e secilit prej tyre në dhoma të ndryshme. Të jesh i vetëdijshtëm për çështjet që interesohen pjesëtarët e tjerë të familjes edhe pse nuk të pëlqejnë, kjo gjë i shton fushat e përbashkëta të interesit dhe ndarjen reciproke.

Gjendja e shtëpive të atyre që kanë secili nga një televizor dhe kompjuter, nuk quhet "liri". Përdorimi në mënyrë të pakufizuar i burimit për të përballuar kërkesat dhe nënvlerësimi i interesave e nevojave të të tjerëve nuk është liri, por egoizëm, sepse burimet jetësore në sipërfaqen e tokës janë të kufizuara. Askush nuk mund të posedojë çdo gjë. E vetmja rrugë për të qenë i lumtur me mundësi të kufizuara është arritja e pjekurisë për të bërë sakrifica reciproke. Duke e përdorur në këtë mënyrë televizorin, do të zhduket rreziku i varësisë dhe do të zvogëlohet koha që kalohet përballë tij.

Shpeshherë ndjekja e programeve televizive është humbje kohe për njerëzit. Çështja e parë që e ul sa më shumë dëmin, është shkurtimi i kësaj kohe sa më shumë të jetë e mundur, ulja bashkë me pjesëtarët e familjes për të ndjekur të njëjtin program dhe komunikimi i ndërsjellë. Në të vërtetë shkaqet e detyrueshme si ndryshimi i kushteve të jetesës, shkolla, puna dhe trafiku e kanë kufizuar jashtëzakonisht shumë kohën që pjesëtarët e familjes kalojnë së bashku. Humbja e kohës së mbetur përballë një makinerie pa ndjenja, nuk është gjë tjetër veç se **"Shpërdorim kohe"**.

Nëse akoma nuk e keni hequr televizorin nga shtëpia dhe keni akoma një të tillë në shtëpi, edhe ju jeni nga ata që përjetojnë debate në përzgjedhjen e kanaleve që do të ndiqen. Televizori i ri që do të sillni në shtëpi, vetëm do të zvogëlojë debatin për telekomandën, por bashkë me të do të sjellë shqetësime edhe më serioze dhe do të shfaqë vetmi mes kallaballëkut. Nëse në familjen tuaj ka më shumë se një televizor dhe nuk ka mirëkuptim mes pjesëtarëve të familjes, ndryshimin së pari duhet ta filloni duke shpëtuar nga gjërat e tepërta.

Përgatitja e disa ushqimeve themelore

— Dr. Betyl Nefise Inall —

Në kohën kur foshnjat arrijnë në muajin e 4-6 nënat fillojnë të bëjnë këto pyetje:

- Cilat janë produktet me të cilat duhet ta filloj ushqimin e fëmijës tim?

- Sa herë në ditë duhet ta ushqej?

- Si duhet ta përgatis ushqimin e fëmijës tim dhe sa duhet t'i jap?

- Çfarë duhet të bëj, në qoftë se ushqimi i shkakton alergji fëmijës etj.

Një pjese të këtyre pyetjeve jam përpjekur t'u jap përgjigje në shkrimet e mia, kurse në këtë material do të flas për përgatitjen e disa ushqimeve themelore.

LËNG DHE PURE FRUTASH

Fruta si molla, pjeshka dhe dardha lahen dhe u hiqet lëkura. Grihen në grirëse xhami, pastaj kullohen në një shami të hollë. Në fillim jepet nga 1 ose 2 lugë ëmbëlsire nga lëngu i frutave dhe me kalimin e kohës kjo sasi rritet.

Për të bërë pure frutash nuk e kullojmë lëngun e frutave të grira. Banania mund të jepet pasi është shtypur me pirun. Në kohët e para i jepet 1/3 e bananeve të mëdha. Fëmijës mund t'i jepet edhe përzierje: mollë- dardhë ose dardhë- banane. Këto

përzierje janë të këndshme dhe fëmija juaj do t'i pëlqejë ato. Brenda lëngut të frutave dhe puresë nuk duhet hedhur sheqer.

SUPË DHE PURE ME PERIME

Përbërësit: një karotë e vogël, një patate, dy gota ujë.

Në fillim karota dhe patatja lahen. Pasi u pastrojmë lëkurën karotës dhe patates, i ndajmë ato në pjesë të vogla dhe i vendosim në një tenxhere të cilës i hedhim dy gota ujë; presim sa të zbuten. I kalojmë nga një sitë metalike. Si fillim, fëmijës i jepet një ose dy lugë pastaj dalëngadalë rritet sasia.

Fëmija, që në javën e parë ushqehet me supë perimesh, javën e dytë mund të ushqehet edhe me pure perimesh.

Supa me perime fillon me patate dhe me karo-
ta. Në javët në vazhdim mund t'i shtoni spinaq,
majdanoz, lakra, rrepë dhe pak oriz, makarona
ose gjëra të ngjashme.

Në fundin e një muaji supës mund t'i shtoni
dhe një lugë të vogël vaj ulliri dhe një lugë gjelle
mish të grirë viçi. Me anë të mishit të grirë ju e
pasuroni atë me proteina dhe me kalori. Mishi i
grirë mund të jepet edhe në formë qofteje.

MUHALEBI

Përbërësit: një gotë qumësht, tri lugë të vogla
miell orizi, tri lugë të vogla sheqer ose muhale-
bi e përgatitur në një gotë uji dhe gjashtë masa
pluhur.

Para moshës një-vjeçare nuk është e mirë që të
përdoret qumësht lope. Le të përshkruajmë për-
gatitjen e muhalebisë:

Përzieni një gotë qumësht dhe miellin e orizit
dhe vendosini në zjarr derisa të bëhet një masë
kremit. Pak para se ta largoni nga zjarri shtoni she-

qerin. Muhalebia mund të bëhet edhe nga ushqim
pluhur i gatshëm. Ngrohni muhalebinë e bërë nga
një gotë ujë dhe hidhni brenda 6 masa pluhur.
Jepet nga moshja 5-6 muajshe.

KOSI

Përbërësit: 100 ml ushqim i gatshëm, një lugë
çaji kos.

Për fëmijët më të mëdhenj se një vjeç: 200 ml
qumësht, një lugë ëmbëlsire kos.

Për fëmijët deri në një vjeç ushqimi duhet për-
gatitet për një ditë. 100 ml qumështi të gatshëm i
shtojmë 1 lugë çaji kos dhe e lëmë që të vijë për
3-4 orë. E lini në frigorifer për 2-3 orë.

Kur fëmija kalon moshën një-vjeçare përgatitet
me qumësht lope. Vlioni 200 ml qumësht. Prisni që
të arrijë një nxehtësi që e duron dora juaj. Shtoni
një lugë ëmbëlsire kos.

Foshnjat që ushqehen në mënyrë natyrale mund
të konsumojnë kos që nga moshja 5 ose 6 muajshe.
Kosi është më i dobishëm në qoftë se e lini të presë
një ditë dhe pastaj e konsumoni.

Pureja e frutave dhe përzierjet e kosit do të jenë
një vakt shumë i këndshëm për foshnjën tuaj. Më-
nyra më e lehtë për ta përgatitur një ushqim të tillë
është të shtypni bananen dhe ta përzieni me kos.
Fëmijës suaj do t'i pëlqejë shumë kjo shije.

PRODUKTET QË JU SHKAKTOJNË FRYRJE ZGJIDHJET NATYRALE

Fryrja në stomak ndodh kryesisht pas të ngrënit.

Ajo u ndodh shumë njerëzve, përfshirë ata që ushqehen shëndetshëm dhe besojnë se kanë zgjedhur ushqimet e duhura.

Në këtë artikull do të mësoni më shumë për shkaktarët kryesorë të fryrjes abdominale apo të barkut.

Sa më shumë të dini e të lexoni për këtë çështje, do t'ju ndihmojë të menaxhoni situatën më mirë.

QEPËT

Shumë njerëz kanë vështirësi në tretjen e qepës, sidomos asaj që hahet e pagatuar.

Qepa nxit formimin e gazrave në stomak dhe shkakton fryrje dhe dhimbje.

Nëse vëreni që qepa shkakton fryrje, ju sugjeron që qepën ta hani të gatuar, ose ta zëvendësoni me erëza dhe barishte të ndryshme.

ÇOKOLLATAT ME DRITHËRA

Shumë prej drithërave të ndryshëm që shiten në paketime të thjeshta, pretendojnë të jenë të shëndetshme.

Megjithatë, ato përmbajnë një proteinë që nxit fryrjen dhe gazrat.

Proteinat në këto drithëra të shpejtë nuk duhet të jenë prej soje.

THJERËZAT

Thjerëzat përmbajnë nivel të lartë fibre, sheqerna të patretshëm dhe acid fitik që shkakton fryrje.

Përpara përdorimit, zhytini thjerëzat në ujë të ftohtë me pak uthull ose lëng limoni dhe do të përjetoni më pak fryrje.

SUPAT E GATSHME

Supat e gatshme përmbajnë shumë kripë dhe nxisin akumulimin e lëngjeve në organizëm dhe fryrjet.

Supa duhet të jetë e freskët dhe e bërë në shtëpi.

Atë më pas mund ta ruani edhe në frigorifer.

FRUTAT E THATA

Fruta e thata kanë një përmbajtje të lartë fruktoze.

ZGJIDHJET NATYRALE KUNDËR FRYRJEVE

Çaji i nenexhikut, kanella, koriandra, hudhra, xhenxhefil, bari i bletës, arrëmyshku, majdanozi janë të rekomandueshëm kundër fryrjeve dhe për qetësimin e stomakut.

Konsumoni ushqime të pasura me probiotikë siç janë turshia dhe kosi për të përmirësuar florën bakteriale në stomak.

Njerëzit me stomak të ndjeshëm kanë vështirësi në tretjen e tyre.

Kësisoj, ato fermentohen në stomak duke shkaktuar fryrje dhe gazra.

Mund t'i konsumoni por kujdes me sasinë. Një grusht arrorë në ditë është mjaftueshëm.

Agrumet e freskëta dhe frutat e pyllit kanë një përmbajtje të ulët fruktoze.

LAKRAT

Lakrat kanë tendencën të fermentohen në stomak.

Tek një stomak i ndjeshëm, ato shkaktojnë fryrje, dhimbje abdominale, urth, tejnqopje dhe të përziera.

Lakrat duhen ngrënë të gatuar, ose edhe turshi, pasi treten më mirë.

USHQIME TË TJERA

Elbi, gruri, hurmat e Arabisë, qitro, frutat me bërthamë, fasulet dhe perime të tjera përmbajnë fibër e cila është e mirë për tretjen në përgjithësi.

Megjithatë, këto fibra nuk treten lehtë dhe shkaktojnë fryrje,

Kjo është e gjitha në varësi të baktereve që karakterizojnë florën intestinale.

Ju këshillojmë gjithsesi të keni kujdes me sasinë.

GRUPET QË KANË MË SHUMË NEVOJË PËR VITAMINË D

Vitamina D quhet ndryshe edhe vitamina e Diellit. Ajo është një element i rëndësishëm për shëndetin kockor dhe jo vetëm.

Trupi jonë e siguron vitaminën D nëpërmjet ekspozimit në diell dhe dietës ushqimore.

Por ka disa kategori njerëzish që kanë më shumë nevojë për vitaminën D.

Ndonëse kjo vitaminë është shumë e rëndësishme për të gjithë njerëzit, ajo thotë se fëmijët deri në 1 vjeç, gratë shtatzënë dhe ato në periudhën

dhën e menopauzës e kanë më të nevojshme.

Shumica e njerëzve drejtohen me opinionin e tyre për të marrë suplementin e vitaminës D, pa u konsultuar me mjekët. Por nëse tejkalohet sasia sigurisht që nuk të bën mirë. Kategoritë që duhet të marrin suplement fëmijët deri në moshën 1 vjeç, nënat shtatzënë dhe gratë në periudhën e menopauzës dhe burrat që shfaqin deficiensë.

Është e rëndësishme që kjo vitaminë të mos merret me pilula në rastet kur nuk është e këshilluar nga mjeku.

Ju ofron:

Kushte bashkëkohore,
ushqim cilësor dhe të kontrolluar,
staf të kualifikuar.

Ju mirëpresim!

Lagja Perash, Bulevardi Mehmet Pashë Plaku,
Pranë Xhamisë Perash, Shkodër

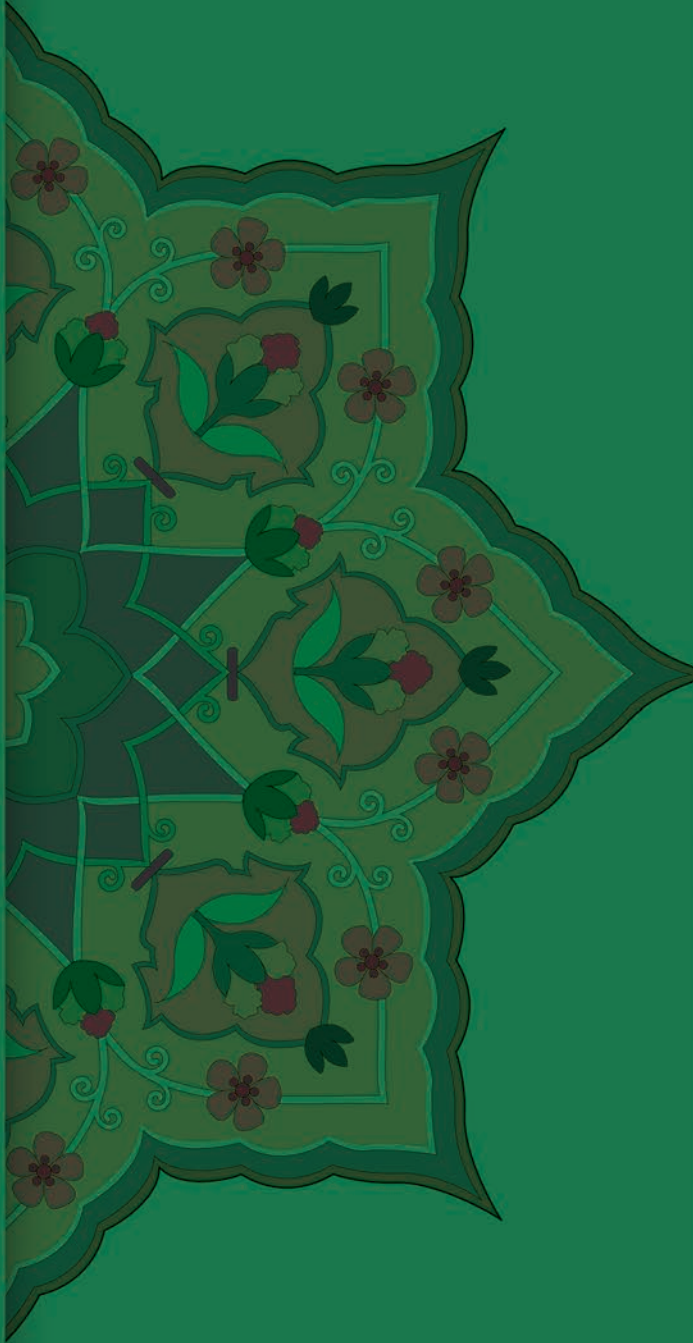
+355 67 47 39389

- 1 Staf arsimor cilësor
- 2 Kushte arsimore sipas standarteve të larta
- 3 Aktivitete sociale, kulturore dhe sportive
- 4 Klasa dhe laboratorë të kompletuar
- 5 Ambiente familjare në konvikt dhe cilësi në ushqim

CIKLI FILLOR
(djem dhe vajza)
1
NGA KLASA E **1**-RË
DERI NË KLASËN E **5**-TË

“Urdhëroji njerëzit e tu
të falin namazin
dhe ji i vazhdueshëm
edhe vetë në të.
Ne nuk kërkojmë
furnizim prej teje,
Ne jemi ata
që të furnizojmë ty.”

(TaHa, 132)